



Àmbit d'execució penal

## Ajut a la investigació 2017

# **La tèttrada fosca i la predicció de conducta agressiva, antisocial i d'adaptació institucional en joves internats en centres educatius**

### Autors

Beatriz Molinuevo Alonso, David Garreta Muniello, Rafael  
Torrubia Beltri, Esther Martínez Membrives, Albert Bonillo  
Martín, Albert Requena Martínez, Xènia Blaya Teruel i  
Juan José Martínez Alcaraz

**Any 2018**

# **La tèttrada fosca i la predicció de conducta agressiva, antisocial i d'adaptació institucional en joves internats en centres educatius**

## Investigadora principal

Beatriz Molinuevo Alonso

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Psiquiatria i Medicina Legal

Unitat de Psicologia Mèdica

Institut de Neurociències

## Equip de recerca:

David Garreta Muniello

Rafael Torrubia Beltri

Esther Martínez Membrives

Albert Bonillo Martín

Albert Requena i Martínez

Xènia Blaya Teruel

Juan José Martínez Alcaraz

## Equip col·laborador:

Vanessa Pera Guardiola

Noemí Torrent Setó

Anna Camarasa Aguila

Iolanda Batalla Llordes

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

#### **Avís legal**



Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.

## **Agraïments**

Agraïm la col·laboració als joves i a les seves famílies i als professionals dels centres educatius que han col·laborat desinteressadament en aquest projecte, sense l'ajut dels quals aquest treball no hagués estat possible.

# Contingut

1. Introducció.....	9
2. Objectius .....	10
3. Marc teòric.....	11
3.1 Les personalitats fosques: dualitat entre l'èxit i el conflicte social.....	11
3.2 Les personalitats fosques i “the callous constellation” .....	12
3.3 Les noves eines de mesura breus de la constel·lació fosca .....	12
3.4 La relació entre les personalitats fosques i l'agressivitat i la violència en població juvenil .....	14
4. Hipòtesis.....	18
5. Metodologia.....	19
5.1 Participants .....	19
5.2 Material .....	19
5.3 Procediment.....	27
5.4 Anàlisi de dades.....	28
6. Resultats .....	31
6.1 Objectiu 1: Fiabilitat de consistència interna dels instruments de mesura de la tríada i de la tètada fosca .....	31
6.1.1 <i>Dirty Dozen</i> .....	31
6.1.2 <i>Short Dark Triad</i> .....	33
6.1.3 <i>Varieties of Sadistic Tendencies</i> .....	34
6.2 Objectiu 2: Validesa convergent i discriminat del DD, el SD3i el VAST ..	36

6.3 Objectiu 3: Estudiar la validesa predictiva de conducta delictiva del model de la tètada fosca.....	43
6.4 Objectiu 4: Estudiar la capacitat predictiva de conducta antisocial i agressiva del model de la tètada fosca.....	45
6.5 Objectiu 5: Estudiar la capacitat predictiva de conducta adaptativa institucional del model de la tètada fosca en joves internats. ....	51
7. Conclusions.....	54
8. Propostes .....	67
9. Referències bibliogràfiques .....	70

## Abreviatures

ABQ	<i>Antisocial Behavior Questionnaire</i>
ASEBA	<i>Achenbach System of Empirically Based Assessment</i>
CAPE 1.1	<i>Clinical Assessment of Prosocial Emotions, version 1.1</i>
CE	Centre educatiu
CEEAH	Comitè d'Ètica en l'Experimentació Animal i Humana
CEJFE	Centre d'Estudis Jurídics i de Formació Especialitzada
DIA	Duresa i Insensibilitat Afectiva
DD	<i>Dirty Dozen</i>
DSM	<i>Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders</i>
EPL	Emocions Prosocials Limitades
ESI-BF	<i>Externalizing Spectrum Inventory</i>
ICU	<i>Inventory of Callous-Unemotional Traits</i>
ICUj	<i>Inventory of Callous-Unemotional Traits, versió per a Joves</i>
ICUt	<i>Inventory of Callous-Unemotional Traits, versió per a Tutors/es</i>
MACH-IV	<i>The Machiavellian Scale</i>
MIC	<i>Mean Inter-item Correlation</i>
NPI	<i>Narcissistic Personality Inventory</i>
PC	Problemes de Conducta
PCL:YV	<i>Psychopathy Checklist: Youth version</i>
PEXter	Problemes externalitzants

RPQ	<i>Reactive–Proactive Aggression Questionnaire</i>
SAVRY	<i>Structured Assessment of Violence Risk in Youth</i>
SD3	<i>Short Dark Triad</i>
SIJJ	Sistema d'Informació de Dades de Justícia Juvenil
SRP	<i>Self-Report Psychopathy Scale</i>
TC	Trastorn de Conducta
TRF	<i>Teacher's Report Form</i>
TriPM	<i>Triarchic Psychopathy Measure</i>
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
YSR	<i>Youth Self Report</i>
YPI	<i>Youth Psychopathic Traits Inventory</i>



## 1. Introducció

Aquesta recerca és una continuació del projecte titulat *Utilitats clínica i forense de l'especificador "amb emocions prosocials limitades" del Trastorn de Conducta del DSM-5 en joves internats en centres educatius* que el grup de recerca Laboratori Humà de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) va començar gràcies a l'ajut 2015 del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE, DOGC Num. 7024-23.12.05). Per més detall consultar Molinuevo et al. (2017). El treball actual pretén ampliar el coneixement de la personalitat psicopàtica en població de justícia juvenil a partir de l'estudi de la tètrada fosca, un nou model teòric que proposa una sèrie de trets de personalitat (maquiavel·lisme, psicopatia, narcisisme i sadisme) que es caracteritzen per ser ofensius des del punt de vista social, se situen en un rang subclínic i no acostumen a ser suficientment extrems com per cridar l'atenció clínica o forense. Els objectius, per tant, són: 1) ampliar els coneixements de les característiques dels nois que tenen més risc de presentar conducta antisocial i agressiva reincident; 2) ampliar els coneixements de les característiques dels nois que presenten més dificultats d'adaptació als centres educatius de justícia juvenil; 3) disposar d'instruments d'avaluació fiables i vàlids per als professionals de l'àmbit de la salut i de la justícia infantojuvenil; i 4) servir de referència per dissenyar estratègies d'intervenció especialitzades per a la població menor d'edat resistent als tractaments convencionals. Creiem que aquest recerca ha pogut assolir els objectius plantejats aportant noves eines i estratègies d'avaluació, així com elements que apunten la importància dels trets de la personalitat fosca en la conducta antisocial i agressiva en els joves internats.

## 2. Objectius

L'objectiu general d'aquesta recerca és estudiar la capacitat predictiva de conducta agressiva i antisocial dins i fora del centre educatiu de justícia juvenil de la tètada fosca en població de menors i joves infractors que compleixen mesura d'internament.

L'objectiu general d'aquesta recerca és desglossa en els següents objectius específics:

- 1) Estudiar la fiabilitat de consistència interna dels instruments de mesura de la tríada fosca *Dirty Dozen* (DD) i *Short Dark Tríada* (SD3) i de l'instrument que mesura el sadisme, *Varieties of Sadistic Tendencies* (VAST), tret que completa la tètada fosca.
- 2) Estudiar la validesa convergent i discriminat del DD, el SD3 i el VAST analitzant la relació entre les seves escales i amb altres eines de mesura de característiques de psicopatia. Concretament amb el *Psychopathy Checklist: Youth version* (PCL:YV), el *Youth Psychopathic Traits Inventory* (YPI), el *Triarchic Psychopathy Measure* (TriPM) i l'*Inventory of Callous-Unemotional Traits* (ICU).
- 3) Estudiar la validesa predictiva de conducta delictiva i de risc de reincidència del model de la tètada fosca.
- 4) Estudiar la capacitat predictiva de conducta antisocial i agressiva del model de la tètada fosca.
- 5) Estudiar la capacitat predictiva de conducta adaptativa institucional del model de la tètada fosca en joves internats.

### 3. Marc teòric

#### 3.1 Les personalitats fosques: dualitat entre l'èxit i el conflicte social

En l'estudi de la psicopatia adulta hi ha hagut força interès per entendre les característiques d'aquells subjectes que, tot i presentar un perfil psicopàtic, tenen èxit social i ocupen destacades posicions. Cleckley (1941) ja va apuntar en la seva obra "The mask of sanity" que les personalitats psicopàtiques no només es troben entre els delinqüents comuns, en els centres penitenciaris, sinó també entre els professionals liberals i entre altres col·lectius d'individus que, fins i tot, poden exercir rols socials de prestigi que generen respecte i admiració.

Paulhus & Williams (2002) han descrit una constel·lació de personalitats, les anomenades "personalitats fosques", que es caracteritzen per ser ofensives des del punt de vista social, se situen en un rang subclínic i no acostumen a ser prou extremes com per cridar l'atenció clínica o forense. Inicialment van fer ús del terme "Tríada fosca" (*Dark Triad*) per descriure tres personalitats que de manera recurrent es trobaven en les literatures teòrica i empírica: maquiavel·lisme, narcisisme i psicopatia. El Maquiavel·lisme es caracteritza per la manipulació i l'explotació dels altres, una moralitat absent i cínica i la focalització ens els propis interessos; el Narcisisme per l'egoisme, la tendència a la grandiositat i el menysteniment als altres; i, finalment, la Psicopatia per la falta de remordiment, la insensibilitat afectiva i la manca de vincles afectius. Recentment, s'ha proposat una quarta personalitat, el Sadisme, que es caracteritza per la seva crueltat i gaudiment en el patiment aliè i que ha portat al nou terme "Tètrada fosca" (*Dark Tetrad*) (Chabrol, Melioli, Van Leeuwen, Rodgers, & Goutaudier, 2015).

El comportament de les personalitats fosques pot ser adaptatiu en determinats contextos (Paulhus, 2014). Per exemple, els narcisistes acostumen a tenir cert atractiu en les entrevistes de treball (o similar) i en les primeres cites, però no en les interaccions que impliquen continuïtat. O, els psicòpates poden florir en

bandes de carrer. O els sàdics poden trobar grans oportunitats per fer danys als altres sense tenir por a les conseqüències exercint una professió com policia o militar. El Dr. Paulhus destaca la importància de detectar a temps persones que poden ser inapropiades i convertir-se en líders tòxics o situar-se en posicions des de les quals poden ocasionar danys greus.

### **3.2 Les personalitats fosques i “the callous constellation”**

Un dels debats que s’ha generat al voltant de les personalitats fosques, amb motiu del seu solapament conceptual i empíric, té a veure amb el fet que es qüestiona que siguin constructes diferents i s’ha arribat a indicar que en mostres de població normal són constructes equivalents (debat distinció/solapament). El debat està obert. No està clar si estem parlant d’un constructe únic o multidimensional. L’estructura factorial de la tètrada fosca es qüestiona. Alguns autors apunten que les característiques de la tríada fosca se relacionen entre elles però són suficientment diferents com per garantir una divisió tant a nivell teòric com empíric. En canvi, altres autors consideren que maquiavel·lisme o narcisisme es poden considerar característiques o trets de la psicopatia i no estaria justificada la seva distinció de personalitats diferents (Glenn & Sellbom, 2015).

Recentment, Paulhus (2014) ha fet una actualització del concepte i destaca la importància de diferenciar aquestes personalitats. Es més, assenyala que el solapament entre les personalitats s’explica perquè totes comparteixen la mateixa característica, la falta d’empatia (que denomina “callousness”) i proposa el terme “*the callous constellation*”. Considera que cada personalitat té els seus trets únics i la falta d’empatia està present en les quatre i es manifesta de manera diferent. Totes es considerarien personalitats indesitjables de naturalesa diferent. Per poder estar dins de la “constel·lació fosca” es necessari que comparteixen aquest tret.

### **3.3 Les noves eines de mesura breus de la constel·lació fosca**

Les eines de mesura clàssiques de les tres personalitats fosques proposades inicialment són l’autoinforme *Self-Report Psychopathy Scale* ([SRP] Hare,

1985; darrera versió SRP-4 de Paulhus, Newman i Hare, 2016), l'escala *The Machiavellian Scale* (MACH-IV, Christie & Geis, 1970) i l'inventari *Narcissistic Personality Inventory* (NPI, Raskin & Hall, 1979) segons es recullen a les darreres revisions dels estudis de la tríada fosca (Furnham, Richards, & Paulhus, 2013). Com es dedueix, cadascun d'aquests instruments se centra en una de les personalitats esmentades.

Recentment, s'han proposat eines breus per avaluar la tríada fosca dirigides a mesurar els tres trets alhora, com és el cas del *Dirty Dozen* (DD; Jonason & Webster, 2010) i el *Short Dark Triad* (SD3; Jones & Paulhus, 2014). Els autors de l'autoinforme DD van construir una escala a partir de l'extracció de 22 ítems rellevants de les eines clàssiques anteriorment esmentades. Després d'una anàlisi factorial i de l'estudi de la validesa amb diverses mostres es va proposar aquesta eina psicomètrica amb un total de 12 ítems, 4 per cada tret de la tríada. En relació amb l'autoinforme SD3, els autors van crear un total de 41 ítems que recollissin els aspectes més rellevants i subclínic de la psicopatia, el maquiavel·lisme i el narcisisme; després d'estudiar les propietats psicomètriques de l'instrument en diverses mostres, la versió definitiva està formada per 27 ítems, 9 ítems per cada tret de la tríada.

Actualment, la composició i la utilitat d'aquestes eines és un dels debats en l'àmbit científic. Per una banda, l'estructura factorial de tres factors s'ha qüestionat. Hi ha evidència que tots tres factors recauen dintre de la dimensió Honestetat-humilitat del model de personalitat HEXACO o que sovint els trets Psicopatia i Narcisisme actuen com un sol factor o presenten correlacions molt altes (Furnham et al., 2013). En el cas específic de l'instrument DD, hi ha controvèrsies en el sentit que alguns autors consideren que és una eina útil (Jonason & Luévano, 2013) i altres que té mancances rellevants, com l'omissió de característiques pròpies de la personalitat psicopàtica com la desinhibició/impulsivitat, la irresponsabilitat o la grandiositat/manipulació (Miller et al., 2012). Per altra banda, quan es comparen els dos instruments breus, hi ha una tendència a considerar que el SD3 té una major validesa que el DD tot i també ser una mesura breu (Malesza, Ostaszewski, Büchner, & Kaczmarek, 2017; Maples, Lamkin, & Miller, 2014).

L'interès que han despertat aquests instruments es pot deduir si es tenen en compte les diverses validacions que s'han fet recentment en diversos països. El DD ha sigut adaptat a l'holandès (Klimstra, Sijtsema, Henrichs, & Cima, 2014), a l'alemany (Küfner, Dufner, & Back, 2015), al japonès (Tamura, Oshio, Tanaka, Masui, & Jonason, 2015), al polonès (Czarna, Jonason, Dufner, & Kossowska, 2016), al persa (Atari & Chegeni, 2016), al suec (Garcia, Macdonald, & Rapp-ricciardi, 2017), al francès canadenc (Savard, Simard, & Jonason, 2017), a l'italià (Schimmenti et al., 2017), al portuguès brasiler (de Medeiros, Monteiro, Gouveia, Nascimento, & Gouveia, 2017) i al turc (Özsoy, Rauthmann, & Jonason, 2017). El SD3 ha sigut adaptat al japonès (Shimotsukasa & Oshio, 2016), al persa (Atari & Chegeni, 2016), al polonès (Rogoza & Cieciuch, 2017), a l'alemany (Malesza et al., 2017) i al turc (Özsoy et al., 2017).

### **3.4 La relació entre les personalitats fosques i l'agressivitat i la violència en població juvenil**

Hi ha un alt consens a la literatura respecte a la relació entre aquestes característiques de la personalitat i l'agressivitat i la violència (Visser, Pozzebon, & Reina-Tamayo, 2014). Les persones amb característiques de les personalitats fosques tendeixen a fer un ús instrumental de la violència per aconseguir objectius. Ara bé, no necessàriament de la mateixa manera, és a dir, el tipus de conducta agressiva i/o violenta pot variar en funció de la personalitat fosca present. Per exemple, les persones amb puntuacions altes en maquiavel·lisme tendeixen a fer major ús de la violència verbal, de la violència física i de l'hostilitat però no de la ira; les persones amb trets de narcisisme tendeixen a mostrar-se hostils; o, les persones amb puntuacions altes en psicopatia tendeixen a emprar la violència física i la violència verbal.

Els estudis amb adolescents i joves apunten que la violència i la delinqüència tenen relació amb les personalitats fosques, especialment amb la psicopatia i el maquiavel·lisme, si bé la recerca és escassa. En mostres de la població normal, al voltant del 15% dels joves es caracteritzen per tenir altes puntuacions en els trets de personalitat fosca. Aquests, alhora, són els que

acumulen un major volum de conductes antisocials i delictives, quintuplicant aquells joves que no presenten aquests trets de personalitat (Chabrol et al., 2015).

Fins ara, només uns pocs estudis han examinat l'associació entre personalitats fosques i delinqüència. Chabrol et al. (2009) van examinar la relació entre les personalitats de la tríada fosca, mesurades per autoinformes clàssics (no breus), en una mostra de 615 joves francesos estudiants de secundària amb edats compreses entre els 14 i els 21 anys ( $M=16,8$  anys;  $DT=1,3$ ). Els resultats van indicar que la psicopatia i el sadisme es podien considerar predictors de conducta delictiva en el cas dels nois, però no de les noies, i que el maquiavel·lisme i el narcisisme no predeien delinqüència. Kerig i Stellwagen (2010) van examinar les valoracions dels professors en una mostra de 252 estudiants d'entre 11 i 14 anys en relació als trets de la tríada fosca (impulsivitat, insensibilitat afectiva, narcisisme i maquiavel·lisme) i mesures d'agressió. Les escales van produir efectes diferencials en la mesura de l'agressió infantil; el maquiavel·lisme va ser especialment important per a explicar les diferències en agressivitat proactiva, freda, calculadora i victimitzadora i el narcisisme es relacionava amb l'agressivitat física.

Muris, Meesters i Timmermans (2013) van examinar els trets de la tríada fosca a través de l'instrument breu DD en població juvenil. Concretament amb una mostra comunitària de 117 joves (43,6% nois) dels Països Baixos d'entre 12 i 18 anys ( $M=13,9$ ;  $DT=0,96$ ). Les escales Maquiavel·lisme i Psicopatia es correlacionaven positivament i significativament amb mesures d'agressió i delinqüència, fins i tot després de controlar la variància compartida de la influència d'un ampli ventall d'altres factors de personalitat. Finalment, un recent estudi, també ha fet servir l'autoinforme DD en una mostra de 1000 joves escolaritzats (50% nois) de 15 a 18 anys d'Aràbia Saudí (Wright et al., 2017). Aquests autors, arriben a la conclusió que els joves amb característiques de les personalitats fosques participen d'una delinqüència més seriosa, violenta i instrumental que els que mostren únicament impulsivitat.

Així doncs, el nombre d'estudis és escàs i les mostres on s'han estudiat aquests perfils són majoritàriament de la població general. Actualment es necessita conèixer quin perfil tenen els joves que possiblement han tingut èxit social però que en algun moment s'acaba truncant i acaben dins del sistema judicial o, que una vegada dins del sistema judicial, tenen més dificultats per adaptar-se o, pel contrari, mostren grans capacitats d'adaptació i adopten estratègies de manipulació cap als professionals i resta d'interns i lideratge dins del centre, aconseguint transmetre una bona imatge.

Fins al moment, tot i que és conegut que la psicopatia és rellevant en el context delictiu juvenil, especialment els trets de duresa i d'insensibilitat afectiva (DIA), és necessari estudiar en major profunditat si altres característiques pròpies de personalitats psicopàtiques subclíniques s'han de considerar a fi de reorientar la intervenció terapèutica dels joves i la formació dels professionals que tenen relació amb els joves (p. ex., educadors, tutors, mestres, professionals de la salut mental). Per exemple, el jove amb perfil narcisista, que es caracteritza per una certa il·lusió de control sobre l'entorn, acostuma a actuar temeràriament si preveu un benefici material o emocional fonamentalment a curt termini. Això els posa en especial risc de detecció pel sistema de justícia, més que no pas als adolescents maquiavèlics, que en general corren menys riscos i tenen estratègies manipulatives a més llarg termini (Malesza & Ostaszewski, 2016).

Diversos estudis indiquen que el punt màxim de conducta antisocial es produeix a mitjans de l'adolescència (Storvoll & Wichstrøm, 2003). La població de menors i joves detinguts constitueixen un tipus de població de risc i susceptible de cronificar patrons de comportament inadaptats i agressius. Els joves detinguts presenten altes taxes de Trastorn de Conducta (TC) (Colins et al., 2010). De fet, la detenció és sovint una conseqüència d'haver comès actes greus o repetitius de conducta antisocial. Per tant, és important conèixer els perfils dels joves que finalment acaben tenint problemes amb el sistema judicial i compleixen una mesura d'internament i, en alguns casos, de manera reincident i amb un futur poc prometedor. Tot això a fi i efecte de poder dissenyar tractaments específics per als menors i joves interns que presenten aquestes característiques de personalitat, que no responen al tractament



convencional i que es troben en situació de risc de perpetuar la conducta violenta i/o antisocial i de convertir-se en adults agressius, a més de ser reincidents.

## 4. Hipòtesis

Vist el plantejament teòric de la recerca, proposem una sèrie d'hipòtesis formulades a partir de l'evidència empírica i de les aproximacions teòriques recollides en la literatura científica relacionades amb les personalitats fosques.

Pel que fa a l'objectiu 1, s'espera que els autoinformes breus de mesura de la tríada fosca (DD i SD3) i l'instrument de mesura del sadisme (VAST), tret que completa la tètada fosca, presentin una bona fiabilitat de consistència interna.

Quan a l'objectiu 2, s'espera que els instruments DD, SD3 i VAST presentin validesa convergent i discriminant una vegada estudiades les relacions entre les seves escales i en relació a altres mesures de característiques de psicopatia (YPI, TriPM, PCL:YV i ICU).

En relació a l'objectiu 3, s'espera que les característiques de la tètada fosca (Maquiavel·lisme, Psicopatia, Narcisisme i Sadisme) prediguin un major l'historial delictiu, una edat inferior d'apertura del primer expedient en fiscalia de menors i d'ingrés en un Centre educatiu (CE) de justícia juvenil, un major nombre de mesos de compliment de mesura d'internament i un major risc de reincidència/delinquència.

Pel que fa a l'objectiu 4, s'espera que les característiques de la tètada fosca prediguin major comportament antinormatiu, major conducta vandàlica, major conducta de consum de drogues il·legals i major conducta agressiva.

Finalment, en relació amb l'objectiu 5, s'espera que les característiques de la tètada fosca prediguin un major nombre de sancions greus i molt greus durant el compliment de la mesura d'internament en un CE de justícia juvenil.

## **5. Metodologia**

### **5.1 Participants**

L'estudi s'ha dirigit a població masculina que compleix una mesura d'internament en un CE del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. En la recerca han participat un total de 73 joves de gènere masculí provinents de dos CE de Catalunya, el CE L'Alzina en la província de Barcelona (n = 47; 64,4%) i el CE El Segre de la província de Lleida (n = 26; 35,6%), amb edats compreses entre els 14 i els 22 anys (M = 17,71; DT = 1,20). Veure Taula 1 per ampliar la informació sociodemogràfica.

Els criteris d'exclusió foren els següents: 1) Edat <14 o > 22 anys; 2) presència de patologia mèdica o tractament farmacològic que contraindiqui participar a l'estudi; 3) diagnòstic de psicosi; i 4) dificultats idiomàtiques que impedeixin entendre els instruments d'avaluació i/o seguir el curs d'una entrevista. La participació va ésser voluntària i anònima. Els joves van rebre un obsequi una vegada finalitzada l'avaluació.

Tenint en compte que en el disseny de l'estudi estava prevista la participació dels tutors/es dels joves, es va requerir un temps mínim de tutorització de tres mesos previs a l'avaluació per tal d'assegurar un coneixement adequat del jove.

### **5.2 Material**

#### **5.2.1 Característiques sociodemogràfiques i acadèmiques**

La informació sociodemogràfica i acadèmica bàsica es va obtenir a través dels informes del CE i inclou les següents variables: edat, procedència del jove, origen familiar, temps de residència a l'Estat Espanyol i nivell escolar assolit.

#### **5.2.2 Característiques de personalitat de la tríada i de la tètrada fosca**

El *Dark Triad* (DD; Jonason & Webster, 2010) és un autoinforme breu de 12 ítems dissenyat per avaluar les tres característiques que conformen la tríada

fosca. Està format per tres escales, Maquiavel·lisme, Psicopatia i Narcisisme, que es componen de 4 ítems cadascuna i es responen en una escala de Likert de 9 punts d'1 (*Totalment en desacord*) a 9 (*Totalment d'acord*). A més de les escales, es calcula una puntuació total.

**Taula 1. Dades socio-demogràfiques per al total de la mostra i segons el centre educatiu**

	Total (N = 73)		L'Alzina (N = 47)		El Segre (N = 26)	
	N	%	N	%	N	%
Edat (M, SD)	17,74 (1,20)		18,04 (1,02)		17,17 (1,30)	
Àrea geogràfica de procedència						
Estat espanyol	18	24,7	10	21,3	8	30,8
Unió Europea	7	9,6	6	12,8	1	3,8
Magrib	33	45,2	21	44,7	12	46,2
Resta d'Àfrica	3	4,1	0	0,0	3	11,5
Centre i Sud Amèrica	11	15,1	9	19,1	2	7,7
Nord Amèrica	1	1,4	1	2,1	0	0,0
Ètnia d'origen						
Gitanos	11	15,1	9	19,1	2	7,7
Magrebins	35	47,9	22	46,8	13	50,0
Subsaharians	4	5,5	1	2,1	3	11,5
Llatins	10	13,7	8	17,0	2	7,7
Eslaus	1	1,4	0	0,0	1	3,8
Caucàsics	12	16,4	7	14,9	5	19,2
Origen familiar						
Pares catalans	11	15,1	6	12,8	5	19,2
Un pare català i un nascut fora de l'Estat espanyol	3	4,1	3	6,4	0	0,0
Pares no catalans, només un nascut a l'Estat espanyol	2	2,7	1	2,1	1	3,8
Pares no catalans, ambdós nascuts a l'Estat espanyol	4	5,5	1	2,1	3	11,5
Pares nascuts fora l'Estat espanyol	53	72,6	36	76,6	17	65,4
Nivell escolar assolit del jove						
Sense estudis	1	1,4	1	2,1	0	0,0
Primària	6	8,2	5	10,6	1	3,8
PQPI	6	8,2	4	8,5	2	7,7
1er ESO	3	4,1	1	2,1	2	7,7
2on ESO	21	28,8	13	27,7	8	30,8
3er ESO	23	31,5	18	38,3	5	19,2
4art ESO	10	13,7	2	4,3	8	30,8
FP Grau Mitjà	1	1,4	1	2,1	0	0,0

1er Batxillerat	2	2,7	2	4,3	0	0,0
-----------------	---	-----	---	-----	---	-----

*Nota.* PQPI = Programes de Qualificació Professional Inicial; ESO = Educació Secundària Obligatòria; FP = Formació Professional

Tots els ítems van en el mateix sentit. Puntuacions altes representen presència de les característiques esmentades. L'instrument està originalment validat en una mostra de població adulta, però també s'ha fet servir en mostres de joves (Muris, Meesters, & Timmermans, 2013; Wright et al., 2017). En aquest estudi s'ha fet servir la versió en castellà una vegada rebuda l'autorització de l'autor de l'instrument, el Dr. Jonason. Per tal de realitzar l'adaptació sociolingüística, un membre de l'equip de recerca va traduir l'instrument en espanyol i la traducció va ser revisada per altres membres. Posteriorment, es va demanar una *back-translation* al servei d'idiomes de la UAB que es va enviar a l'autor per acabar d'afinar l'adaptació.

El *Short Dark Triad* (SD3; Jones & Paulhus, 2014) és un autoinforme breu de 27 ítems per avaluar els trets de la tríada fosca. Es compon de tres escales, Maquiavel·lisme, Psicopatia i Narcisisme, formades per 9 ítems que es responen en una escala de Likert de 5 punts d'1 (*Totalment en desacord*) a 5 (*Totalment d'acord*). Hi ha 5 ítems, 3 de l'escala Narcisisme i 2 de l'escala Psicopatia que van en sentit invers. Puntuacions altes representen presència de les característiques esmentades. En aquest estudi, s'ha fet servir la versió en castellà i s'ha seguit el mateix procediment per l'adaptació sociolingüística que amb el DD.

El *Varieties of Sadistic Tendencies* (VAST, Paulhus & Jones, 2015) és un autoinforme que consta de 16 ítems que mesuren dos factors: Sadisme vicari (7 ítems) i Sadisme directe (9 ítems). A cada escala hi ha dos ítems que van en sentit invers. Es pot calcular una puntuació total i té la possibilitat d'incorporar ítems control. En aquest treball s'han introduït quatre. Els ítems es responen en una escala de Likert de 5 punts d'1 (*Totalment en desacord*) a 5 (*Totalment d'acord*). Puntuacions altes representen presència de les característiques esmentades. En aquest estudi, s'ha fet servir la versió en castellà i s'ha seguit el mateix procediment per l'adaptació sociolingüística que amb el DD i el SD3.



### 5.2.3 Característiques de personalitat psicopàtica

Un dels instruments que es va fer servir per avaluar la psicopatia fou la versió autoritzada adaptada a llengua castellana en joves infractors a partir de 14 anys (González, 2010) del *Psychopathy Checklist: Youth Version* (PCL:YV; Forth, Kosson, & Hare, 2003). Aquesta escala avalua trets psicopàtics en adolescents entre 12 i 18 anys. Consisteix en una llista de símptomes i trets que s'avaluen a partir d'una entrevista semi-estructurada i de la revisió d'informació col·lateral. Mesura característiques interpersonals i afectives, estil de vida i comportament antisocial que formen la conceptualització de Hare del constructe psicopatia (Forth et al., 2003). Consta de 20 ítems que es puntuen per un expert en una escala Likert de 3 punts de 0 (*No és aplicable*) a 2 (*És aplicable*). En aquest estudi, a cada centre participant hi havia dos avaluadors independents i, de cara a les anàlisis estadístiques, s'ha considerat la mitjana de les seves puntuacions. La fiabilitat entre avaluadors a cada centre va revelar un coeficient de correlació intraclasse (ICC) de 0,763 i 0,967 per a la puntuació total; 0,635 i 0,946 per a la faceta Interpersonal; 0,487 i 0,926 per a la faceta Afectiva; 0,703 i 0,956 per a la faceta Estil de vida, i 0,883 i 0,910 per a la faceta Antisocial per als centres L'Alzina i El Segre respectivament. El coeficient alfa de Cronbach (consistència interna) per a la puntuació total va ser 0,90 Mean Inter-item Correlation [MIC] = 36); 0,83 (MIC = 0,54) per a la faceta Interpersonal; 0,82 (MIC = 0,57) per a la faceta Afectiva; 0,79 (MIC = 0,43) per a la faceta Estil de Vida, i 0,72 (MIC = 0,37) per a la faceta Antisocial.

L'altre instrument que es va fer servir per avaluar la psicopatia fou el *Youth Psychopathic Traits Inventory* (YPI; Andershed, Kerr, Stattin, & Levander, 2002). En aquest estudi es va utilitzar l'adaptació autoritzada al castellà adaptada pel Dr. Ed Hiltermann i el seu equip (Hiltermann, Vallès, & Gilaert, 2006). Es tracta d'un autoinforme de 50 ítems basat en el model de psicopatia de 3 factors (Grandiositat-Manipulatiu, Duresa-Insensibilitat, Impulsiu-Irresponsable) que avalua la psicopatia en adolescents entre 12 i 18 anys. Els ítems estan formulats com a habilitats amb l'objectiu de minimitzar problemes de distorsió de resposta i desitjabilitat social. L'instrument compta amb una puntuació total, tres dimensions factorials abans esmentades i 10 subescales que mesuren

Encant superficial, Grandiositat, Mentida i Manipulació en el domini interpersonal; Falta de Remordiments, Insensibilitat Emocional i Fredor en el domini afectiu; i Impulsivitat, Irresponsabilitat i Percaça de Sensacions en el domini conductual. Els ítems es puntuen en una escala Likert de 4 punts d'1 (*Totalment fals*) a 4 (*Totalment cert*). En aquest estudi, el coeficient alfa de Cronbach (consistència interna) per a la puntuació total va ser de 0,89 (MIC = 0,14); 0,90 (MIC = 0,32) per a la subescala Grandiositat-Manipulatiu; 0,70 (MIC = 0,14) per a la subescala Duresa-Insensibilitat i 0,69 (MIC = 0,13) per a la subescala Impulsiu-Irresponsable.

També s'ha fet servi l'instrument *Triarchic Psychopathy Measure* (TriPM; Patrick, 2010). En aquest estudi es va utilitzar la versió castellana elaborada pel grup de recerca del Dr. Moltó amb autorització de l'autor de l'instrument, el Dr. Patrick (2010). Es tracta d'un autoinforme de 58 ítems que mesuren les facetes fenotípiques de la psicopatia especificades en el model triàrquic de psicopatia (*Audàcia*, *Maldat* i *Desinhibició*). Els ítems es responen en una escala Likert de 4 punts de 0 (Fals) a 3 (Veritable). L'escala Audàcia comprèn 19 ítems i es va desenvolupar per mesurar tendències de comportament temerari a nivell de comportament interpersonal, experiència afectiva i audàcia (atreviment). Les escales Maldat (19 ítems) i Desinhibició (20 ítems) avaluen els factors duresa-agressivitat i desinhibició, respectivament, creats a partir de l'inventari *Externalizing Spectrum Inventory* (ESI-BF; Patrick, Kramer, Krueger i Markon, 2013). En l'estudi actual, l'alfa de Cronbach (consistència interna) per a la puntuació total va ser de 0,87 (MIC = 0,10); 0,66 (MIC = 0,09) per a la subescala Audàcia; 0,85 (MIC = 0,23) per a la subescala Maldat, i 0,87 (MIC = 0,25) per a la subescala Desinhibició.

Per avaluar els trets DIA (faceta afectiva del constructe psicopatia) es va emprar la versió autoinforme per al jove i la versió mestre per al tutor, en castellà, de l'*Inventory of Callous-Unemotional Traits* (ICU; Frick, 2003) autoritzades per la Unitat d'Epidemiologia i Diagnòstic en Psicopatologia del Desenvolupament de la UAB. Es compona de 24 ítems que es responen en una escala Likert de 4 punts de 0 (*No és cert*) a 3 (*Definitivament cert*). La meitat dels ítems estan formulats en sentit invers. S'estructura en tres factors:



Insensibilitat afectiva (11 ítems), Despreocupació pel rendiment (8 ítems) i Absència d'emotivitat (5 ítems). També es calcula una puntuació total. En l'estudi actual, l'alfa de Cronbach (consistència interna) per a la puntuació total va ser 0,77 (MIC = 0,13) i 0,90 (MIC = 0,29); 0,62 (MIC = 0,14) i 0,85 (MIC = 0,34) per a la subescala Insensibilitat afectiva; 0,73 (MIC = 0,26) i 0,84 (MIC = 0,39) per a la subescala Despreocupació pel rendiment i 0,66 (MIC = 0,28) i 0,90 (MIC = 0,64) per a la subescala Absència d'emotivitat per a la versió autoinforme i la versió tutor, respectivament.

### **5.2.5 Problemes de conducta i conducta antisocial i agressiva**

Per a obtenir informació sobre la presència de problemes de conducta es va fer servir la versió espanyola del sistema d'avaluació multiaxial anomenat *Achenbach System of Empirically Based Assessment* (ASEBA) (Achenbach & Rescorla, 2001; Willoughby, Waschbusch, Moore, & Propper, 2011). Concretament, la versió per joves *Youth Self Report* (YSR) i la versió per mestres *Teacher's Report Form* (TRF) que en aquest estudi va respondre el tutor/a del jove al CE. Aquests instruments formen part d'un sistema d'avaluació coordinat. El YSR consta de dues parts, la primera avalua habilitats esportives, socials i acadèmiques, i la segona part està formada per 112 ítems, dels quals 16 exploren la freqüència de conductes adaptatives o prosocials i la resta d'ítems avalua conductes problemàtiques. Es responen en una escala Likert de tres punts de 0 (*No és cert o No s'ha donat*) a 2 (*Cert molt sovint o Bastant sovint*). En aquest estudi s'han tingut en compte les escales de síndromes clíniques Comportament antinormatiu i Comportament agressiu i les escales basades en les categories diagnòstiques del manual de psicopatologia DSM-IV Trastorn Negativista Desafiant i Trastorn de Conducta.

La versió reduïda de l'*Antisocial Behavior Questionnaire* (ABQ; López-Romero, Romero, & Villar, 2016) es tracta d'un autoinforme que es va fer servir per avaluar la freqüència de comportament antisocial. Consta de 30 ítems (més tres de control) que es puntuen en una escala Likert de quatre punts de 0 (*Ma*) a 3 (*Amb freqüència: 10 vegades o més*). Està format per les següents cinc subescales: Agressió, Vandalisme, Conducta antinormativa, Robatoris i

Consum de Substàncies il·legals. L'instrument compta amb una puntuació total. En l'estudi actual, l'alfa de Cronbach (consistència interna) per a la puntuació total va ser de 0,94 (MIC = 0,33); 0,81 (MIC = 0,41) per a la subescala Agressió; 0,77 (MIC = 0,37) per a la subescala Conducta antinormativa; 0,83 (MIC = 0,44) per a la subescala Vandalisme; 0,84 (MIC = 0,47) per a la subescala Robatoris i 0,82 (MIC = 0,44) per a la subescala Consum de substàncies il·legals.

L'autoinforme *Reactive-Proactive Agression Questionnaire* (RPQ; Raine et al., 2006) s'emprà per a mesurar l'agressió reactiva i proactiva en adolescents. En aquest estudi es va demanar permís als autors de l'adaptació autoritzada al castellà (Andreu, Peña, & Ramírez, 2009). Aquest instrument està format per 23 ítems, que es distribueixen entre l'escala d'Aggressió reactiva (11) i Aggressió proactiva (12). Es pot calcular igualment la puntuació total. Els ítems es responen en una escala Likert de tres punts de 0 (*Mai*) a 2 (*Sovint*). En l'estudi actual, l'alfa de Cronbach (consistència interna) per a la puntuació total va ser de 0,86 (MIC = 0,21); 0,71 (MIC = 0,19) per a la subescala Aggressió reactiva i 0,80 (MIC = 0,25) per a la subescala Aggressió proactiva.

Per a la valoració del risc de violència en joves s'ha fet servir el *Structured Assessment of Violence Risk in Youth* (SAVRY; Borum, Lodewijks, Bartel, & Forth, 2010) adaptat a l'espanyol i al català per Lola Vallès i Ed Hilterman per al seu ús per part del CEJFE. Està format per 24 ítems de risc (10 històrics, 6 socials/contextuals i 8 individuals) formulats a partir de la investigació existent i de la literatura sobre el procés de desenvolupament en l'adolescència i la violència i agressió juvenils. A més, s'hi inclouen sis factors de protecció. Cada factor de risc té un esquema de codificació de tres valors (baix, moderat, alt). Cada factor de protecció té un esquema de codificació de dos valors (present, absent).

### **5.2.6 Antecedents criminològics**

En relació als antecedents criminològics, es van considerar les següents variables: 1) Total de delictes, 2) Edat de la primera apertura d'expedient en fiscalia de menors, 3) Edat del primer ingrés en un CE de justícia juvenil, 4)

Mesos de mesura d'internament, 5) Risc de reincidència general (SAVRY) i 6) Risc de reincidència violenta (SAVRY).

### **5.2.7 Característiques d'adaptació al centre educatiu**

En relació a les característiques d'adaptació al CE, es van considerar les següents variables: 1) Nombre de sancions greus i 2) Nombre de sancions molt greus.

## **5.3 Procediment**

Aquest estudi continua i amplia una recerca que va començar a finals de l'any 2015 gràcies a un ajut concedit pel CEJFE (DOGC Núm. 7024-23.12.05; RESOLUCIÓ JUS/2931/2015) que permet avançar en el coneixement de la personalitat psicopàtica en població juvenil. Es pot consultar la referència Molinuevo et al. (2017), corresponent a l'ajut esmentat concedit a la convocatòria anterior, per tenir informació sobre el procediment que s'ha fet servir per reclutar la mostra. L'estudi ha estat aprovat pel Comitè d'Ètica en l'Experimentació Animal i Humana (CEEAH) de la UAB. La participació ha estat voluntària i anònima.

Com que aquest treball s'emmarca dins d'un projecte més extens que implica una bateria de proves més àmplia. L'avaluació de cada jove es va fer en quatre dies. El primer dia d'avaluació van completar el YSR i el DD, el segon dia els autoinformes ICU i TriPM de manera individual, el tercer dia l'entrevista PCL:YV i el VAST individualment, i el quart dia els autoinformes RPQ, ABQ, YPI i SD3 de manera grupal. L'entrevista PCL:YV va ser puntuada per dos avaluadors (entrevistador i observador). En el cas del CE El Segre tots dos estaven presents. En el cas del CE L'Alzina no ha estat possible en totes les ocasions, però es va considerar continuar amb les administracions i correccions ja que l'entrevista estava enregistrada i l'observador les podia puntuar.

La majoria de sessions grupals s'han realitzat amb 4-5 joves, sempre i quan la organització ho permetés. En els casos en que existia alguna circumstància particular d'algun dels joves, es va optar per la realització individual d'una o ambdues sessions grupals. Sempre es van mantenir, les dues sessions grupals, diferenciades en el temps.

La informació procedent dels tutors que es va fer servir en aquest estudi es va recollir de forma individual.

## **5.4 Anàlisi de dades**

Les dades d'aquesta recerca van ser gestionades i analitzades amb el paquet estadístic IBM SPSS *Statistics* versió 23.

Primerament, cal aclarir que la puntuació total de les escales i subescales s'ha generat sempre i quan més del 70% dels ítems s'hagin respost. La puntuació total de cada subescala o escala es presenta a través de la mitjana de resposta als ítems. Per exemple, si la subescala Maquiavel·lisme de l'instrument DD està formada per 4 ítems i l'escala de resposta és de 1-9, la puntuació total de l'escala serà la suma de les puntuacions als 4 ítems dividida per 4. D'aquesta manera, la puntuació oscil·larà entre 1 i 9. Mitjançant aquesta estratègia es facilita la interpretació ja que les puntuacions totals poden ser comparades amb les escales de resposta originals i permet també la comparació amb adaptacions realitzades en altres països que poden presentar un nombre d'ítems diferent.

Per l'anàlisi del primer objectiu es va calcular la fiabilitat de consistència interna dels instruments que mesuren la tríada fosca (DD i SD3) i el sadisme (VAST) per tal d'estudiar l'homogeneïtat (grau en que cadascun dels ítems que conformen una escala és equivalent a la resta). S'espera que el conjunt d'ítems que formen una escala mesurin el mateix constructe o dimensió teòrica. La consistència interna s'ha calculat a través del coeficient l'alfa de Cronbach, que oscil·la entre 0 i 1. Com més s'apropi el valor de l'alfa a 1, més gran és la

consistència interna dels ítems. És a dir, si les puntuacions en tots els ítems fossin idèntiques, la correlació entre els ítems seria perfecta i el valor de l'alfa seria 1 i permet concloure que els ítems estan mesurant un mateix constructe o dimensió latent. En canvi, si els ítems fossin independents, no mostrant cap tipus de relació entre ells, el valor de l'alfa seria igual a 0. De cara a la interpretació, es van tenir en compte els criteris de Barker i cols. (2002): pobre ( $\leq 0,60$ ), marginal (0,60 - 0,69), acceptable (0,70 - 0,79), bo (0,80 - 0,89) i excel·lent ( $\geq 0,90$ ). Com el coeficient alfa depèn del número d'ítems o longitud de l'escala/instrument, es va analitzar addicionalment la *mean inter-item correlation* (MIC; mitjana de correlacions entre ítems) i es van considerar els valors entre el rang 0,15-0,50 com adequats (Clark & Watson, 1995). També es van calcular els estadístics de tendència central (mitjana, M) i de dispersió (desviació estàndard, DT) i els rangs.

Per al segon objectiu, analitzar la validesa convergent i discriminant dels instruments que mesuren la tríada fosca (DD i SD3) i el sadisme (VAST), es van realitzar correlacions de Pearson per estudiar les relacions entre les subescales dels instruments que mesuren les personalitat fosques i les relacions amb la puntuació total del DD i les relacions amb les subescales i puntuacions totals dels instruments YPI, TriPM, PCL:YV i ICU. El coeficient de correlació de Pearson oscil·la entre els valors -1 i +1. Si el valor és inferior a zero (negatiu) la correlació és negativa, és a dir, les variables es correlacionen en sentit invers. A valors alts d'una variable es corresponen valors baixos en l'altra variable i viceversa. Si el valor és superior a zero (positiu) la correlació és positiva, és a dir, les variables es correlacionen en sentit directe. A valors alts d'una variable es corresponen valors alts en l'altra variable i viceversa. Si el valor és igual o proper a zero indica que la relació és nul·la, és a dir, que entre les variables no hi ha una relació lineal. L'existència d'una relació lineal entre les variables no implica una relació de tipus causal. Pel que fa a la interpretació de la quantia del coeficient, és a dir, del valor, la interpretació acostuma a tenir com a referència estudis previs en l'àrea d'investigació. No existeixen normes d'interpretació dels valors que es puguin generalitzar a tots els camps d'estudi.

Analitzar la validesa convergent permet estudiar si hi ha relació entre una variable i altres que mesuren constructes similars. És a dir, si dos instruments mesuren el mateix tret, és d'esperar una correlació alta. La validesa discriminant fa referència a la relació entre una variable i altres que mesuren constructes diferents. Si dos instruments mesuren trets diferents, és esperable que hagi una correlació baixa entre els mateixos, o al menys menor que amb la que s'obté amb altre instrument que mesura el mateix.

Per l'anàlisi dels objectius 3, 4 i 5 s'ha fet servir l'anàlisi de regressió múltiple que permet analitzar la relació entre variables de manera que es pot estudiar l'efecte de diverses variables independents (predictores o explicatives) sobre una variable dependent. En aquest sentit, cada variable criminològica, de conducta antinormativa o agressiva (instruments ABQ, RPQ, YSR i TRF) i d'adaptació al centre s'estudiava per separat com a variable dependent. En cada model, les variables de la tètrada fosca, és a dir, les vuit subescales que conformen els instruments DD, SD3 i VAST actuaven com a variables independents. En tots els models, el mètode de selecció sobre com introduir les variables independents (o també denominades regressores) va ser el mètode *stepwise* o de passos successius. Aquest mètode es planteja a cada etapa si les variables introduïdes han de romandre en el model. En el model final es van quedar aquelles variables amb capacitat predictiva. En alguns models es va considerar alguna variable de control que es va introduir en un pas previ amb el mètode Intro. És el cas del model on es va estudiar la capacitat predictiva de la tètrada fosca del total de delictes. La variable que es va controlar ha estat el temps en llibertat, variable que té en compte l'edat del jove. En el cas de l'estudi de la predicció dels mesos de mesura d'internament es va controlar la variable edat. I, finalment, quan es va estudiar la capacitat predictiva del nombre de sancions greus i molt greus es va controlar el temps d'internament.

## 6. Resultats

### 6.1 Objectiu 1: Fiabilitat de consistència interna dels instruments de mesura de la tríada i de la tètrada fosca

#### 6.1.1 *Dirty Dozen*

A la Taula 2 es presenten els estadístics descriptius de les puntuacions de les escales i de la puntuació total, les puntuacions mínimes i màximes observades i teòriques i els índexs de fiabilitat de consistència interna (alfa de Cronbach i MIC) per a tota la mostra de l'estudi. Els rangs de puntuacions observats són força amplis i s'apropen als màxims teòrics, tot indicant bona variabilitat en les puntuacions obtingudes pels participants; les mitjanes se situen al voltant d'un valor de 4. Els ítems es responen en una escala de Likert de 9 punts d'1 (*Totalment en desacord*) a 9 (*Totalment d'acord*) i valors alts són indicadors de major presència de les característiques mesurades.

Els valors de l'alfa de Cronbach, prenent com a referència el punt de tall de 0,70, són acceptable per a l'escala Maquiavel·lisme i bons per a l'escala Narcisisme i per a la puntuació total i lleugerament inferiors als valors desitjables per a l'escala Psicopatia. Les mitjanes de correlacions interítems denoten bona consistència interna per a totes les escales, essent la més elevada la de Maquiavel·lisme i la més baixa, novament, la de Psicopatia. Tenint en compte que el valor del coeficient alfa depèn del nombre d'ítems i atès que el DD és un instrument breu i cada escala només està formada per quatre ítems, es pot concloure que la consistència interna del DD és acceptable.

**Taula 2. Estadístics descriptius, puntuacions mínimes i màximes (observades i teòriques) i fiabilitat de consistència interna del DD per a tota la mostra**

	M (DT)	Observat		Teòric		Alfa de Cronbach	MIC
		Mínim	Màxim	Mínim	Màxim		
DD (N = 69)							
Maquiavel·lisme	3,92 (2,27)	1,00	8,50	1,00	9,00	0,89	0,67
Psicopatia	4,11 (1,71)	1,00	7,75	1,00	9,00	0,61	0,28
Narcisisme	3,94 (2,09)	1,00	9,00	1,00	9,00	0,79	0,49
Total	3,99 (1,64)	1,17	7,50	1,00	9,00	0,87	0,35

*Nota.* DD = *Dirty Dozen*; MIC = Mitjana de correlacions inter-ítems; M = Mitjana; DT = Desviació típica.

La Taula 3 presenta els mateixos resultats que la Taula anterior desglossats per centres (CE l'Alzina i CE El Segre). No s'observen diferències estadísticament significatives entre les puntuacions mitjanes dels dos centres. Els índexs de fiabilitat també són força semblants entre centres.



**Taula 3. Estadístics descriptius, puntuacions mínimes i màximes (observades i teòriques) i fiabilitat de consistència interna del DD per centre: CE L'Alzina o CE El Segre**

		M (DT)	Observat		Teòric		Alfa de Cronbach	MIC
			Mín	Màx	Mín	Màx		
DD (L'Alzina N = 43; El Segre N=23)								
Maquiavel·lisme	L'Alzina	4,07 (2,27)	1,00	8,50	1,00	9,00	0,87	0,62
	El Segre	3,61 (2,27)	1,00	8,50	1,00	9,00	0,93	0,78
Psicopatia	L'Alzina	4,09 (1,75)	1,00	7,25	1,00	9,00	0,60	0,27
	El Segre	4,16 (1,65)	1,00	7,75	1,00	9,00	0,64	0,31
Narcisisme	L'Alzina	4,10 (2,09)	1,00	9,00	1,00	9,00	0,79	0,49
	El Segre	3,62 (2,08)	1,00	7,00	1,00	9,00	0,79	0,49
Total	L'Alzina	4,09 (1,62)	1,33	7,50	1,00	9,00	0,86	0,33
	El Segre	3,80 (1,69)	1,17	7,42	1,00	9,00	0,89	0,40

*Nota.* DD = *Dirty Dozen*; MIC = Mitjana de correlacions inter-ítems; M = Mitjana; DT = Desviació típica; Mín = Mínim; Màx. = Màxim

### 6.1.2 Short Dark Triad

A la Taula 4 es presenten els estadístics descriptius de les puntuacions de les escales, les puntuacions mínimes i màximes observades i teòriques i els índexs de fiabilitat de consistència interna (alfa de Cronbach i MIC) per a tota la mostra. Les puntuacions mitjanes se situen en un valor central al voltant de 3 punts, les amplituds reals s'apropen a les teòriques en Maquiavel·lisme i Psicopatia i són lleugerament inferiors a les teòriques en Narcisisme. Els ítems es responen en una escala de Likert de 5 punts d'1 (*Totalment en desacord*) a 5 (*Totalment d'acord*).

Els indicadors de consistència interna ens informen de bona fiabilitat per a l'escala Maquiavel·lisme, de fiabilitat marginal per a Psicopatia i de valors baixos per a Narcisisme. A modus de síntesi, les dades ens indiquen que cal

**Taula 4. Estadístics descriptius, puntuacions mínimes i màximes (observades i teòriques) i fiabilitat de consistència interna de l'SD3 per a tota la mostra**

	M (DT)	Observat		Teòric		Alfa de Cronbach	MIC
		Mínim	Màxim	Mínim	Màxim		
SD3 (N = 69)							
Maquiavel·lisme	2,97 (0,84)	1,11	5,00	1,00	5,00	0,80	0,32
Psicopatia	2,97 (0,82)	1,56	4,56	1,00	5,00	0,70	0,19
Narcisisme	2,78 (0,53)	1,67	3,89	1,00	5,00	0,50	0,10

*Nota.* SD3 = *Short Dark Triad*; MIC = Mitjana de correlacions inter-ítems; M = Mitjana; DT = Desviació típica.

A la Taula 5 es mostren els valors anteriors desglossats per centres (CE l'Alzina i CE El Segre). No s'observen diferències estadísticament significatives entre les puntuacions de les escales. Les dades de fiabilitat ens confirmen en els dos centres la tendència observada en l'anàlisi de tota la mostra.

### 6.1.3 *Varieties of Sadistic Tendencies*

A la Taula 6 es presenten els estadístics descriptius de les puntuacions de les escales i de la puntuació total, les puntuacions mínimes i màximes observades i teòriques i els índexs de fiabilitat de consistència interna per a tota la mostra. Les mitjanes presenten valors entre 2,2 i 2,96 i els rangs de puntuacions observats són bastant inferiors als teòricament possibles. Tant els valors de l'alfa de Cronbach com els de la MIC se situen entre normal i baixos. A destacar especialment la baixa MIC de la puntuació total, tot i que el valor alfa és el més acceptable de les tres puntuacions. Cal tenir aquest aspecte en compte a l'hora d'interpretar els resultats obtinguts amb aquesta escala.

**Taula 5. Estadístics descriptius, puntuacions mínimes i màximes (observades i teòriques) i fiabilitat de consistència interna del SD3 per centre: CE L'Alzina o CE El Segre**

		M (DT)	Observat		Teòric		Alfa de Cronbach	MIC
			Mín	Màx	Mín	Màx		
SD3 (L'Alzina N = 45; El Segre N=24)								
Maquiavel·lisme	L'Alzina	2,94 (0,85)	1,11	5,00	1,00	5,00	0,81	0,32
	El Segre	3,03 (0,85)	1,78	4,89	1,00	5,00	0,81	0,32
Psicopatia	L'Alzina	2,99 (0,73)	1,56	4,56	1,00	5,00	0,69	0,20
	El Segre	2,95 (0,71)	1,67	4,56	1,00	5,00	0,73	0,21
Narcisisme	L'Alzina	2,83 (0,51)	1,89	3,89	1,00	5,00	0,46	0,08
	El Segre	2,69 (0,56)	1,67	3,89	1,00	5,00	0,57	0,14

*Nota.* SD3 = *Short Dark Triad*; MIC = Mitjana de correlacions inter-ítems; M = Mitjana; DT = Desviació típica. Mín = Mínim; Màx. = Màxim

**Taula 6. Estadístics descriptius, puntuacions mínimes i màximes (observades i teòriques) i fiabilitat de consistència interna del VAST per a tota la mostra (CE L'Alzina i CE El Segre)**

	M (DT)	Observat		Teòric		Alfa de Cronbach	MIC
		Mínim	Màxim	Mínim	Màxim		
VAST (N = 69)							
Sadisme Vicari	2,96 (0,70)	1,29	4,43	1,00	5,00	0,60	0,18
Sadisme Directe	2,21 (0,59)	1,11	3,44	1,00	5,00	0,61	0,18
Sadisme Total	2,55 (0,54)	1,25	3,81	1,00	5,00	0,72	0,15

*Nota.* VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*; MIC = Mitjana de correlacions inter-ítems; M = Mitjana; DT = Desviació típica.

A la Taula 7 es presenten les dades de la Taula anterior desglossats per centre (CE l'Alzina i CE El Segre). No s'observen diferències estadísticament significatives en les mitjanes de les escales. En general, s'observa que el rang de puntuacions tendeix a ser més alt a l'Alzina que al Segre.

**Taula 7. Estadístics descriptius, puntuacions mínimes i màximes (observades i teòriques) i fiabilitat de consistència interna del VAST per centre educatiu: CE L'Alzina o CE El Segre**

		M (DT)	Observat		Teòric		Alfa de Cronbach	MIC
			Mín	Màx	Mín	Màx		
VAST (L'Alzina N = 47; El Segre N=24)								
Sadisme Vicari	L'Alzina	3,10 (0,72)	1,29	4,43	1,00	5,00	0,59	0,18
	El Segre	2,70 (0,59)	1,43	3,71	1,00	5,00	0,52	0,13
Sadisme Directe	L'Alzina	2,27 (0,59)	1,11	3,44	1,00	5,00	0,56	0,14
	El Segre	2,08 (0,59)	1,11	2,89	1,00	5,00	0,73	0,29
Sadisme Total	L'Alzina	2,63 (0,54)	1,50	3,81	1,00	5,00	0,70	0,14
	El Segre	2,37 (0,50)	1,11	3,25	1,00	5,00	0,74	0,19

*Nota.* VAST = Varieties of Sadistic Tendencies; MIC = Mitjana de correlacions inter-ítems; M = Mitjana; DT = Desviació típica. Mín = Mínim; Màx. = Màxim

## 6.2 Objectiu 2: Validesa convergent i discriminat del DD, el SD3i el VAST

### 6.2.1 Correlacions entre els dos instruments de mesura de la tríada fosca

Prèviament a l'anàlisi de l'associació dels instruments de mesura de les característiques de la tríada i la tètada fosca amb instruments que avaluen constructes suposadament relacionats, es van analitzar d'una banda, les correlacions (coeficients de correlació de Pearson) entre els dos qüestionaris que mesuren les tres dimensions de la tríada fosca (DD i SD3) i, d'una altra, les correlacions d'aquests dos instruments amb l'instrument que mesura la quarta dimensió (sadisme) que dona lloc al constructe tètada fosca, el VAST.

Pel que fa al DD, com es pot observar a la Taula 8, la validesa convergent de l'escala Maquiavel·lisme és bona ja que el coeficient de correlació amb l'escala homònima del SD3 és força elevat ( $r = 0,64$ ) i destaca per ser el valor de correlació més alt; la validesa convergent per a l'escala Psicopatia és clarament millorable atès que el coeficient de correlació amb l'escala homònima del SD3

és relativament baix ( $r = 0,31$ ) i inferior al que s'observa entre l'escala esmentada del DD i l'escala Maquiavel·lisme del SD3; i l'escala Narcisisme mostra un valor de correlació adequat ja que és moderat en relació a l'escala homònima del SD3, essent aquest més elevat que el que presenta amb les altres escales del SD3. En síntesi, bona validesa convergent i discriminant per a l'escala Maquiavel·lisme, uns valors acceptables per a l'escala Narcisisme i uns resultats poc satisfactoris per a l'escala Psicopatia.

En relació al SD3, els resultats també es poden observar a la Taula 8. Es detecta bona validesa convergent (correlació elevada) de l'escala Maquiavel·lisme amb l'escala homònima del DD i bona validesa discriminant amb les altres escales del DD; baixa validesa convergent de l'escala Psicopatia, ja que correlaciona més amb Maquiavel·lisme i amb Narcisisme que amb Psicopatia del DD; baixa validesa convergent de l'escala Narcisisme, ja que correlaciona més amb Maquiavel·lisme del DD que amb l'escala homònima d'aquest qüestionari. En resum, bona validesa convergent i discriminant per a Maquiavel·lisme i resultats millorables per a les altres dues escales.

**Taula 8. Correlacions de Pearson entre les escales del DD i del SD3 (N = 68-69)**

	Maquiavel·lisme		Psicopatia		Narcisisme	
	DD	SD3	DD	SD3	DD	SD3
DD Total	0,90*	0,62*	0,75	0,47	0,76	0,55
DD Maquiavel·lisme	--					
SD3 Maquiavel·lisme	0,64*	--				
DD Psicopatia	0,63*	0,44*	--			
SD3 Psicopatia	0,49*	0,63*	0,31*	--		
DD Narcisisme	0,52*	0,40*	0,28	0,32*	--	
SD3 Narcisisme	0,56*	0,55*	0,29	0,53*	0,45*	--

*Nota.* DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*. En gris validesa convergent.

\*  $p < 0,01$ .

### 6.2.2 Correlacions entre les dimensions de personalitat de la tríada fosca i el sadisme

En relació al VAST, instrument de mesura del sadisme, primerament es van estudiar les relacions entre les escales que formen l'instrument: Sadisme Vicari i Sadisme Total i la correlació de cadascuna amb la puntuació total. Així, la correlació entre les dues escales que el formen és de  $r = 0,43$ , la correlació

entre l'escala Sadisme Vicari i la puntuació total és de  $r = 0,82$  i la de la escala Sadisme Directe amb la puntuació total és de  $r = 0,87$ .

A la taula 9 es mostren les correlacions de Pearson dels instruments que mesuren la tríada, DD i SD3, amb el VAST. Els valors dels coeficients de correlació de les escales Maquiavel·lisme i Psicopatia dels dos qüestionaris amb les dues escales de sadisme i amb la puntuació total del VAST són moderadament elevats i força semblants (rang  $r$  entre 0,33 i 0,53 pel DD i entre 0,31 i 0,55 pel SD3); en canvi, els valors dels coeficients que presenten les escales de Narcisisme són lleugerament inferiors (rang  $r$  entre 0,19 i 0,45 tenint en compte els dos instruments), essent no significatius en relació amb l'escala Sadisme Vicari amb ambdós instruments.

**Taula 9. Correlacions de Pearson del DD i SD3 amb el VAST (N = 66-69)**

VAST	Maquiavel·lisme		Psicopatia		Narcisisme	
	DD	SD3	DD	SD3	DD	SD3
Sadisme Vicari	0,33*	0,31*	0,40*	0,42*	0,19	0,29
Sadisme Directe	0,49*	0,48*	0,49*	0,49*	0,36*	0,44*
Sadisme Total	0,50*	0,47*	0,53*	0,55*	0,34*	0,45*

*Nota.* DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*.

\*  $p < 0,01$ .

### 6.2.3 Relació de la tètada fosca amb el YPI

La Taula 10 mostra els coeficients de correlació de Pearson de les escales de la tètada fosca amb les puntuacions del YPI, autoinforme de mesura del constructe psicopatia des d'una perspectiva trifactorial. En general, les tendències dels resultats en els dos instruments de mesura de la tríada fosca ens mostren que tant Maquiavel·lisme com Narcisisme estan associats principalment amb la dimensió Grandiositat/Manipulatiu del YPI (rang = 0,46-0,64) i que Sadisme es mostra més associat a la dimensió Insensibilitat afectiva del YPI (rang = 0,38-0,45) que a Grandiositat/Manipulatiu alhora que no mostra cap associació significativa amb la dimensió Impulsiu/Irresponsable del YPI. Totes les escales dels tres instruments, DD, SD3 i VAST, es relacionen de manera significativa amb la puntuació total del YPI ( $r = 0,34$ -0,57). És destacable que el patró de resultats per a Psicopatia és força diferent per a les dues escales homònimes. Així, mentre que l'escala Psicopatia del DD està

principalment associada a Insensibilitat Afectiva ( $r = 0,35$ ), la del SD3 mostra associacions significatives d'una magnitud semblant amb les escales Grandiositat/Manipulatiu i Impulsiu/Irresponsable del YPI ( $r = 0,43$  i  $0,45$  respectivament). També és important destacar que, tenint en compte els dos instruments, les escales Psicopatia i Narcisisme del DD són les que presenten una correlació més baixa amb la puntuació Total del YPI ( $r < 0,50$ ), en el primer cas perquè només presenta associació significativa amb l'escala Insensibilitat Afectiva del YPI i no amb les altres dues, i en el segon, perquè només correlaciona amb l'escala Grandiositat/Manipulatiu del YPI. Finalment, assenyalar que la puntuació total del DD està clarament més associada a l'escala Grandiositat/Manipulatiu ( $r = 0,61$ ) que a les altres dues escales del YPI on les correlacions no són estadísticament significatives.

**Taula 10 Correlacions de Pearson del DD, SD3 i VAST amb el YPI (N=65-68)**

	YPI			
	Grandiositat Manipulatiu	Insensibilitat Afectiva	Impulsiu Irresponsable	Total
DD Total	0,61*	0,30	0,30	0,56*
DD Maquiavel·lisme	0,63*	0,26	0,32*	0,56*
SD3 Maquiavel·lisme	0,46*	0,34*	0,41*	0,53*
DD Psicopatia	0,27	0,35*	0,17	0,34*
SD3 Psicopatia	0,43*	0,29	0,45*	0,50*
DD Narcisisme	0,53*	0,14	0,21	0,42*
SD3 Narcisisme	0,64*	0,31	0,28	0,57*
VAST Sadisme Vicari	0,27	0,38*	0,26	0,38*
VAST Sadisme Directe	0,38*	0,39*	0,17	0,40*
VAST Total	0,41*	0,45*	0,28	0,48*

*Nota.* YPI = *Youth Psychopathic Traits Inventory*; DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*.

\*  $p < 0,01$ .

#### 6.2.4 Relació de la tètada fosca amb el TriPM

Pel que fa a la relació entre la tètada fosca i el TriPM, les dades ens indiquen que els instruments DD i SD3 coincideixen en que les escales Maquiavel·lisme i Psicopatia es relacionen principalment amb l'escala Maldat del TriPM (rang  $r = 0,59-0,65$ ), tot i presentar també relacions significatives amb l'escala Desinhibició (rang  $r = 0,33-0,47$ ). (veure Taula 11). En el cas del Narcisisme, cap de les escales dels dos instruments mostra relacions significatives amb

l'escala Desinhibició del TriPM. En el cas del DD, l'escala Narcisisme es relaciona principalment amb l'escala Audàcia del TriPM ( $r = 0,45$ ) i en el cas del SD3, s'observen relacions significatives tant amb l'escala Maldat ( $r = 0,47$ ) com amb l'escala Audàcia ( $r = 0,40$ ). La puntuació total del DD mostra la màxima associació amb l'escala Maldat ( $r = 0,58$ ) i associacions inferiors però significatives amb les escales Audàcia i Desinhibició.

Quan s'estudia el Sadisme a través de l'instrument VAST, s'observa que principalment s'associa amb l'escala de Maldat del TriPm (rang  $r = 0,48-0,62$ ), en menor mesura amb l'escala Audàcia i no presenta relacions significatives amb l'escala Desinhibició. En síntesi, tot sembla indicar que Maquiavel·lisme i Psicopatia s'associen amb Maldat i Desinhibició, que Narcisisme s'associa més a Audàcia i que Sadisme s'associa a Maldat i en menor grau a Audàcia.

**Taula 11 Correlacions de Pearson del DD, SD3 i VAST amb el TriPM (N=68-71)**

	TriPM			
	Audàcia	Maldat	Desinhibició	Total
DD Total	0,38*	0,58*	0,39*	0,62*
DD Maquiavel·lisme	0,32*	0,64*	0,47*	0,68*
SD3 Maquiavel·lisme	0,22	0,59*	0,41*	0,59*
DD Psicopatia	0,11	0,57*	0,33*	0,49*
SD3 Psicopatia	0,31	0,65*	0,35*	0,61*
DD Narcisisme	0,45*	0,22	0,13	0,33*
SD3 Narcisisme	0,40*	0,47*	0,25	0,50*
VAST Sadisme Vicari	0,48*	0,48*	0,15	0,48*
VAST Sadisme Directe	0,22	0,58*	0,27	0,51*
VAST Total	0,43*	0,62*	0,24	0,58*

*Nota.* TriPM = *Triarchic Psychopathy Measure*; DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*.

\*  $p < 0,01$ .

### 6.2.5 Relació de la tètada fosca amb el PCL:YV

La Taula 12 presenta el resultat de les anàlisis de correlació de Pearson entre els instruments de la tètada fosca i el PCL:YV. Cal destacar que les relacions significatives entre la tètada fosca i el PCL:YV s'observen principalment entre la dimensió Maquiavel·lisme (les dues escales) i la Faceta 4 (Antisocial), tot i que l'escala Psicopatia del DD també mostra relació significativa. La puntuació total del DD només es relaciona de manera significativa amb la Faceta 4 ( $r = 0,43$ ).



Les escales Maquiavelisme, Psicopatia i Narcisisme del DD i del SD3 i les escales de Sadisme del VAST no presenten relacions significatives amb les Facetes 1 (Interpersonal) i 2 (Afectiva) del PCL:YV. En el cas de la Faceta 3 (Estilo de vida) només es detecta una correlació significativa amb l'escala Psicopatia del SD3 ( $r = 0,34$ ) i no amb la del DD. Finalment, remarcar que només la dimensió Maquiavel·lisme (en els dos instruments) mostra relacions significatives amb la puntuació Total del PCL:YV.

**Taula 12 Correlacions de Pearson del DD, SD3 i VAST amb el PCL:YV (N=58-61)**

	PCL:YV				
	Faceta 1 Interpersonal	Faceta 2 Afectiva	Faceta 3 Estilo de Vida	Faceta 4 Antisocial	Total
DD Total	0,21	0,17	0,27	0,43*	0,34
DD Maquiavel·lisme	0,30	0,13	0,29	0,38*	0,36*
SD3 Maquiavel·lisme	0,31	0,21	0,28	0,37*	0,37*
DD Psicopatia	0,02	0,20	0,17	0,37*	0,23
SD3 Psicopatia	0,25	0,07	0,34*	0,31	0,30
DD Narcisisme	0,14	0,09	0,19	0,31	0,23
SD3 Narcisisme	0,17	-0,06	0,21	0,22	0,17
VAST Sadisme Vicari	0,06	0,08	0,16	0,16	0,13
VAST Sadisme Directe	0,04	0,19	0,32	0,22	0,24
VAST Total	0,02	0,13	0,26	0,22	0,18

Nota. PCL:YV = *Psychopathy Checklist*; DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*.

\*  $p < 0,01$ .

### 6.2.3 Relació de la tètrada fosca amb l'ICU

Finalment, es va analitzar l'associació de les dimensions de personalitat de la tètrada fosca amb els trets DIA mesurats per l'ICU, considerant d'una banda les respostes donades en aquest instrument pel tutor/a del jove en el CE i d'altra les respostes dels propis joves. La Taula 13 mostra els coeficients de correlació de Pearson quan es fa servir la versió per tutor/es de l'ICU. Com s'observa, no es va detectar cap relació estadísticament significativa.

**Taula 13 Correlacions de Pearson del DD, SD3 i VAST amb l'ICU versió per tutors/es (N=66-70)**

	ICU Tutor/a			Total
	Insensibilitat Afectiva	Despreocupació pel rendiment	Absència d'emotivitat	

DD Total	0,19	0,13	-0,16	0,10
DD Maquiavel·lisme	0,20	0,14	-0,14	0,11
SD3 Maquiavel·lisme	0,18	0,15	0,01	0,16
DD Psicopatia	0,22	0,19	-0,07	0,17
SD3 Psicopatia	0,25	0,18	0,09	0,22
DD Narcisisme	0,04	0,01	-0,16	-0,03
SD3 Narcisisme	-0,07	0,01	-0,16	-0,09
VAST Sadisme Vicari	0,24	0,08	0,10	0,19
VAST Sadisme Directe	0,23	0,13	0,06	0,20
VAST Total	0,27	0,12	0,11	0,23

*Nota.* ICU = *Inventory of Callous-Unemotional Traits*; DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*.

\*  $p < 0,01$ .

En canvi, com s'observa a la Taula 14, quan es van analitzar les mateixes associacions considerant les respostes del joves en l'ICU, el patró de resultats varia. Totes les escales dels instruments, amb l'excepció de l'escala Narcisisme del DD i l'escala Sadisme Vicari del VAST es relacionen significativament amb la puntuació total de l'ICU (rang  $r = 0,32-0,51$ ). La dimensió Maquiavel·lisme es relaciona amb les escales Insensibilitat afectiva i Despreocupació pel rendiment de l'ICU tenint en compte els dos instruments DD i SD3. La dimensió Psicopatia es relaciona igualment amb les dues escales esmentades, però la relació amb l'escala Despreocupació pel rendiment no és significativa en el cas de l'escala Psicopatia del SD3. La dimensió Narcisisme no mostra correlacions estadísticament significatives amb les escales de l'ICU. Pel que fa al Sadisme, destacar les correlacions positives de l'escala Sadisme Directe i la puntuació total del VAST amb l'escala Insensibilitat Afectiva de l'ICU (rang  $r = 0,39-0,45$ ) La puntuació total del VAST també es mostra relacionada de manera significativa amb l'escala Despreocupació pel rendiment de l'ICU.

En síntesi, Maquiavel·lisme, Psicopatia i Sadisme Directe es mostren associats als trets DIA mesurats a través de l'ICU, quan l'informant és el propi jove però no quan l'informant és el tutor.

**Taula 14 Correlacions de Pearson del DD, SD3 i VAST amb l'ICU, versió per joves (N=68-71)**

ICU Jove

	Insensibilitat Afectiva	Despreocupació pel rendiment	Absència d'emotivitat	Total
DD Total	0,41*	0,36*	0,24	0,48*
DD Maquiavel·lisme	0,38*	0,46*	0,14	0,48*
SD3 Maquiavel·lisme	0,45*	0,32*	0,25	0,48*
DD Psicopatia	0,35*	0,46*	0,28	0,51*
SD3 Psicopatia	0,32*	0,28	0,29	0,41*
DD Narcisisme	0,27	-0,03	0,18	0,20
SD3 Narcisisme	0,31	0,21	0,16	0,32*
VAST Sadisme Vicari	0,20	0,20	0,23	0,28
VAST Sadisme Directe	0,45*	0,30	0,17	0,44*
VAST Total	0,39*	0,31*	0,25	0,43*

*Nota.* ICU = *Inventory of Callous-Unemotional Traits*; DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*.

\*  $p < 0,01$ .

### 6.3 Objectiu 3: Estudiar la validesa predictiva de conducta delictiva del model de la tètrada fosca.

En aquest apartat s'analitzen els resultats sobre la capacitat predictiva de conducta delictiva dels trets de personalitat que conformen la tètrada fosca (maquiavel·lisme, psicopatia, narcisisme i sadisme). Per abordar aquest objectiu hem fet servir sis indicadors de conducta delictiva: el nombre total de delictes, l'edat del primer expedient a la Fiscalia de Menors, l'edat del primer ingrés en un CE, els mesos totals d'internament efectiu, el risc de reincidència general (SAVRY) i el risc de reincidència violenta (SAVRY). Les variables predictorres han estat totes les escales derivades dels tres instruments de mesura de la personalitat fosca (DD, SD3 i VAST). El procediment estadístic emprat ha estat l'anàlisi de regressió lineal múltiple amb el mètode pas a pas. Aquest mètode consisteix en que es parteix d'un model sense cap variable regressora i a cada etapa es va introduint la més significativa, a més, a cada etapa s'examina si totes les variables ja introduïdes en el model s'han de mantenir. L'algorisme s'acaba quan no entra ni surt cap variable del model. La taula 15 mostra un resum d'aquests resultats.

**Taula 15 Taula resum de l'anàlisi de regressió lineal múltiple, mètode pas a pas, de la conducta delictiva fent servir com a regressors totes les escales del DD (N = 69), del SD3 (N = 69) i del VAST (N = 69)**

	Conducta Delictiva					
	Nombre Delictes	Edat Primer Expedient	Edat Primer Ingrés	Mesos Intern.	Risc General SAVRY	Risc Violència SAVRY
DD Maquiavel·lisme						
SD3 Maquiavel·lisme						
DD Psicopatia						
SD3 Psicopatia				4%		
DD Narcisisme	4,7%					
SD3 Narcisisme						
VAST Sadisme Vicari						
VAST Sadisme Directe						

*Nota.* Els valors numèrics en cada columna indiquen les escales de la tètrada que contribuïren a un model significatiu per explicar aquella variable i el percentatge de variància explicat per cada escala en el cas que fossin significatives. DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*; Intern. = Internament

Pel que fa a la variable Nombre total de delictes, cal aclarir que s'ha controlat el temps de llibertat que el noi ha gaudit després dels 14 anys i com es pot observar a la Taula 15, el nombre de fets que el jove acumula es poden explicar en un 4,7% a través del resultat obtingut a DD Narcisisme, amb un nivell de significació proper a  $p < 0,05$  ( $p = 0,047$ ). És a dir, la dimensió Narcisisme mesurada a través del DD explica el 4,7% de la variabilitat en el nombre de delictes comesos pels joves participants i en el sentit esperat (puntuacions més altes en Narcisisme s'associen amb un major historial de delictes).

En relació amb l'edat del primer expedient, mesurada en anys enters, no s'ha trobat cap tret de personalitat fosca que expliqui les diferències en els joves. El mateix resultat s'ha obtingut amb l'edat del primer ingrés, també mesurada en anys enters i amb les variables risc de reincidència general i risc de violenta mesurades amb l'eina SAVRY.

Pel que fa als mesos d'internament efectiu fins a la data de l'avaluació i després de controlar l'edat del jove, s'ha observat que la dimensió Psicopatia, mesurada amb el SD3, explica el 4% de la variabilitat en el temps d'internament en els joves participants, amb un nivell de significació proper a  $p < 0,05$  ( $p =$

0,046). Puntuacions més altes en Psicopatia s'associen amb més mesos d'internament.

Finalment, la dimensió Sadisme no mostra cap relació amb les variables de conducta delictiva en els joves participants. En conclusió, la tètrada fosca no s'ha mostrat massa rellevant com a variable predictora de conducta antisocial quan aquesta última es considera de forma retrospectiva.

## **6.4 Objectiu 4: Estudiar la capacitat predictiva de conducta antisocial i agressiva del model de la tètrada fosca.**

### **6.4.1 Conducta antisocial.**

Semblantment a com s'ha fet en l'apartat anterior, a continuació es presenta l'anàlisi de la capacitat predictiva de conducta antisocial per part dels trets de la tètrada fosca (maquiavel·lisme, psicopatia, narcisisme i sadisme). Com a indicadors de conducta antisocial es van fer servir les diverses escales de l'autoinforme ABQ (Conducta antinormativa, Vandalisme, Agressió, Robatoris i Consum de Substàncies il·legals) per una banda, i l'escala de Conducta contra normes del mètode ASEBA i com a variables predictoras es van utilitzar totes les escales derivades dels tres instruments d'autoinforme de mesura de la personalitat fosca (DD, SD3 i VAST). El procediment estadístic emprat va ser l'anàlisi de regressió lineal múltiple amb el mètode pas a pas.

A la Taula 16 es resumeixen els resultats concernents a la conducta antisocial mesurada a través de l'autoinforme ABQ. Pel que fa a Conducta contra normes, el model resultant va incloure les escales SD3 Psicopatia i DD Maquiavel·lisme que explicaren en conjunt un 40% de la variància (SD3 Psicopatia, un 35%,  $p < 0,001$ ; i DD Maquiavel·lisme un 5%,  $p > 0,05$ ). És a dir, les dues característiques de personalitat fosca, especialment, la psicopatia mesurada a través del SD3, expliquen el 40% de la variabilitat en la conducta antinormativa autoinformada pels joves participants i en el sentit esperat

(puntuacions més altes en les esmentades característiques de personalitat s'associen amb major conducta contra normes).

En relació a Vandalisme, el model va incloure les mateixes variables que al model anterior, explicant un 32% de la variància (SD3 Psicopatia, un 28%,  $p < 0,01$ ; i DD Maquiavel·lisme un 4%,  $p < 0,05$ ). Puntuacions més altes en psicopatia i maquiavel·lisme, especialment en la primera, s'associen amb major conducta vandàlica.

En el cas de l'escala Agressió, la dimensió Psicopatia explica un 61% de la variància en conducta agressiva. Cal destacar la diferència de resultats entre l'escala de Psicopatia del SD3 en comparació a la del DD (58% versus 3% de capacitat predictiva). En línia amb els resultats anteriors, puntuacions més altes en psicopatia s'associen amb més conducta agressiva.

Quant a Robatoris, el model indicà que les variables predictores foren SD3 Psicopatia i DD Maquiavel·lisme (37 % de variància en conjunt), destacant la Psicopatia. SD3 Psicopatia va explicar un 28 % ( $p < 0,01$ ) i DD Maquiavel·lisme el 9% restant ( $p < 0,01$ ). Puntuacions més altes en les característiques de personalitat esmentades s'associen amb major conducta de robatori.

Finalment, pel que fa a l'escala Consum de substàncies il·legals (Drogues a la Taula 16), SD3 Psicopatia explicava el 30% de la variància ( $p < 0,001$ ) i en el sentit esperat. Puntuacions més altes en la variable de personalitat expliquen major conducta de consum de substàncies il·legals

Com a resum, destaca la capacitat explicativa de la dimensió Psicopatia de l'autoinforme SD3, així com, tot i que en menor mesura, de la dimensió Maquiavel·lisme mesurada a través de l'autoinforme DD per explicar la conducta antisocial mesurada amb l'autoinforme ABQ. La resta de dimensions, Narcisisme i Sadisme, no es mostren predictives d'aquests tipus de comportaments antisocials.

**Taula 16 Taula resum de l'anàlisi de regressió lineal múltiple, mètode pas a pas, de la conducta antisocial mesurada amb les escales de l'ABQ, fent servir com a regressors totes les escales del DD (N = 69), del SD3 (N = 69) i del VAST (N = 68-71)**

	Conducta Antisocial (ABQ)				
	Contra normes	Vandalisme	Agressió	Robatoris	Drogues
DD Maquiavel·lisme	5% *	4%*		9%**	
SD3 Maquiavel·lisme					
DD Psicopatia			3%*		
SD3 Psicopatia	35% ***	28%**	58%***	28%**	30%***
DD Narcisisme					
SD3 Narcisisme					
VAST Sadisme Vicari					
VAST Sadisme Directe					

*Nota.* Els valors numèrics en cada columna indiquen les escales de la tètrada que contribuïren a un model significatiu per explicar aquella variable i el percentatge de variància explicat per cada escala en el cas que fossin significatives. DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*; ABQ = *Antisocial Behavior Questionnaire*.

\*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p < 0,01$ ; \*\*\*  $p < 0,001$ .

A la Taula 17 es resumeixen els resultats concernents a la conducta antinormativa mesurada a través del mètode ASEBA que permet obtenir informació de diverses fonts d'informació. En aquest cas s'han analitzat els resultats tenint en compte la informació del tutor/a (TRF) i del jove (YSR). Els resultats foren diferents en funció de la font. Quan l'informador va ser el tutor, VAST Sadisme directe fou l'única variable predictora de conducta antinormativa (13% de variància;  $p < 0,05$ ). Quan l'informador fou el propi jove, DD Maquiavel·lisme fou l'única variable significativa (18% de variància;  $p < 0,01$ ). En ambdós casos, en el sentit esperat. Puntuacions més altes en les dimensions esmentades s'associen amb conducta antinormativa. La resta de dimensions, Psicopatia i Narcisisme, no mostren capacitat predictiva.





**Taula 17 Taula resum de l'anàlisi de regressió lineal múltiple, mètode pas a pas, de la conducta antisocial contra les normes mesurada amb les escales TRF-Tutor/a i YSR-Jove del sistema ASEBA, fent servir com a regressors totes les escales del DD (N = 69), del SD3 (N = 69) i del VAST (N = 68-71)**

	Conducta Antisocial Contra les normes	
	TRF – Tutor/a	YSR - Jove
DD Maquiavel·lisme		18%**
SD3 Maquiavel·lisme		
DD Psicopatia		
SD3 Psicopatia		
DD Narcisisme		
SD3 Narcisisme		
VAST Sadisme Vicari		
VAST Sadisme Directe	13%*	

*Nota.* Els valors numèrics en cada columna indiquen les escales de la tètrada que contribuïren a un model significatiu per explicar aquella variable i el percentatge de variància explicat l'escala en el cas que fos significativa. DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*; TRF-Tutor/a = *Teacher's Report Form*; YSR – Jove = *Youth Self-Report Form*. \*\*  $p < 0,01$ .

#### 7.4.2 Conducta agressiva

La conducta agressiva fou mesurada amb dos instruments: el RPQ i el mètode ASEBA (TRF -Tutor i YSR – Jove). De forma semblant a com es va fer en apartats anteriors es van realitzar anàlisis de regressió lineal múltiple utilitzant les variables de la tètrada com a predictors i les diverses escales d'agressió com a variables dependents.

Pel que fa al RPQ, les anàlisis mostraren que l'agressió reactiva va ser predita exclusivament per la dimensió Psicopatia del SD3 (35% de variància;  $p < 0,001$ ). En el cas de l'agressió proactiva, la personalitat fosca explica el 46% de la variància. Més concretament, la dimensió Psicopatia del SD3 explicava un 38% ( $p < 0,001$ ) i la dimensió Maquiavel·lisme un 8% ( $p < 0,01$ ). La puntuació total del qüestionari RPQ era explicada en un 49% per la dimensió Psicopatia del SD3 principalment (45% de variància,  $p < 0,05$ ) i, en menor mesura, per la dimensió Maquiavel·lisme del DD (4% de variància,  $p < 0,05$ ). En tots els casos en el sentit esperat; és a dir, puntuacions més altes en les dimensions de personalitat fosca Psicopatia i Maquiavel·lisme s'associen amb major conducta

agressiva. La resta de dimensions, Narcisisme i Sadisme, no presenten capacitat predictiva. La Taula 18 mostra aquests resultats.

**Taula 18 Taula resum de l'anàlisi de regressió lineal múltiple, mètode pas a pas, de la conducta agressiva mesurada mitjançant les escales del RPQ, fent servir com a regressors totes les escales del DD (N = 69), del SD3 (N = 69) i del VAST (N = 68-71)**

	Conducta Agressiva (RPQ)		
	Agressió Reactiva	Agressió Proactiva	Total
DD Maquiavel·lisme		8%**	4%*
SD3 Maquiavel·lisme			
DD Psicopatia			
SD3 Psicopatia	35%***	38%***	45%***
DD Narcisisme			
SD3 Narcisisme			
VAST Sadisme Vicari			
VAST Sadisme Directe			

*Nota.* Els valors numèrics en cada columna indiquen les escales de la tètrada que contribuïren a un model significatiu per explicar aquella variable i el percentatge de variància explicat per l'escala en el cas que fos significativa. DD = *Dirty Dozen*. SD3 = *Short Dark Triad*. VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*. RPQ: *Reactive-Proactive Aggression Questionnaire*.

\*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p < 0,01$ ; \*\*\*  $p < 0,001$ .

Quan es mesura la conducta agressiva a través del mètode ASEBA, els resultats varien en funció de l'informant. En el cas del TRF – Tutor/a, no hi havia cap variable de personalitat fosca predictora significativa. Quan es considera al jove com a font d'informació de conducta agressiva (YSR) la dimensió Psicopatia de l'autoinforme DD explicava el 23% de variància ( $p < 0,001$ ) en el sentit esperat. Puntuacions més altes en la dimensió de personalitat s'associen amb major conducta agressiva. Els resultats es poden observar a la Taula 19.

**Taula 19. Resum de l'anàlisi de regressió lineal múltiple, mètode pas a pas, de la conducta agressiva mesurada amb les escales TRF-Tutor i YSR-Jove del sistema ASEBA, fent servir com a regressors totes les escales del DD (N = 69), del SD3 (N = 69) i del VAST (N = 68-71)**

	Conducta Agressiva	
	TRF – Tutor/a	YSR - Jove
DD Maquiavel·lisme		
SD3 Maquiavel·lisme		
DD Psicopatia		23% ***
SD3 Psicopatia		
DD Narcisisme		

---

SD3 Narcisisme

---

VAST Sadisme Vicari

---

VAST Sadisme Directe

---

*Nota.* Els valors numèrics en cada columna indiquen les escales de la tètrada que contribuïren a un model significatiu per explicar aquella variable i el percentatge de variància explicat l'escala en el cas que fos significativa. DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*; TRF-Tutor/a: *Teacher's Report Form*; YSR-Jove: *Youth Self-Report Form*.

\*\*\*  $p < 0,001$ .

## **6.5 Objectiu 5: Estudiar la capacitat predictiva de conducta adaptativa institucional del model de la tètrada fosca en joves internats.**

La conducta adaptativa, fou mesurada atenent al nombre de sancions greus i molt greus. Es realitzaren anàlisis de regressió múltiple amb les escales de la tètrada fosca com a variables predictores i amb els dos tipus de sancions com a variables dependents. En les anàlisis es controlà l'efecte dels mesos d'internament. L'única variable de personalitat que tingué capacitat predictiva més enllà del temps d'internament fou la dimensió Maquiavel·lisme de l'autoinforme DD que explicà un 10% de la variància ( $p < 0,01$ ) del nombre de sancions greus i un 5% de la variància del nombre de sancions molt greus en el sentit esperat. Puntuacions més altes en Maquiavel·lisme expliquen major nombre de sancions greus i molt greus durant l'estada al CE.

A la Taula 20 es mostra una síntesi d'aquests resultats i a la taula 21 una síntesi de tots els resultats dels objectius del 3 al 5.

**Taula 20 Taula resum de l'anàlisi de regressió lineal múltiple, mètode pas a pas, de la conducta d'adaptació al centre fent servir com a regressors totes les escales del DD (N = 69), del SD3 (N = 69) i del VAST (N = 68-71 )**

	Conducta d'adaptació al centre educatiu	
	Sancions Greus	Sancions Molt Greus
DD Maquiavel·lisme	9,5%**	5%*
SD3 Maquiavel·lisme		
DD Psicopatia		
SD3 Psicopatia		
DD Narcisisme		

---

SD3 Narcisisme

---

VAST Sadisme Vicari

---

VAST Sadisme Directe

---

*Nota.* Els valors numèrics en cada columna indiquen les escales de la tètada que contribuïren a un model significatiu per explicar aquella variable i el percentatge de variància explicat l'escala en el cas que fos significativa. DD = *Dirty Dozen*; SD3 = *Short Dark Triad*; VAST = *Varieties of Sadistic Tendencies*.

\*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p < 0,01$ .

Quadre resum dels objectius 3 a 5

**Taula 21. Resum dels models de regressió lineal significatius. Les columnes són les variables predictorres i les files les variables dependents**

		Maquiavel·lisme		Psicopatia		Narcisisme		Sadisme		
		DD	SD3	DD	SD3	DD	SD3	Vic	Dir	
Conducta Delictiva	Nombre Delictes									
	Primer Expedient									
	Primer Ingress									
	Mesos Internat									
	SAVRY	Risc General								
	Risc Violència									
Conducta Antisocial	ABQ	Contra normes	*				***			
		Vandalisme	*				**			
		Agressió			*		***			
		Robatoris	**				**			
		Drogues						***		
Conducta Antisocial	TRF	Contra normes							*	
		YSR	Contra normes	**						
Conducta Agressiva	RPQ	Reactiva					***			
		Proactiva	**				***			
		Total	*				***			
	YSR	TRF	Agressivitat							
		YSR	Agressivitat			***				
Conducta d'Adaptació	Sanctions	Greus	**							
		Molt Greus	*							

Nota. DD = Dirty Dozen; SD3 = Short Dark Triad; Vic: Vicari; Dir: Directe; ABQ: Antisocial Behavior Questionnaire; TRF: Teacher's Report Form; YSR: Youth Self-Report Form; RPQ: Reactive-Proactive Aggression Questionnaire.

\*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p < 0,01$ ; \*\*\*  $p < 0,001$ .

## 7. Conclusions

Segons la informació de què disposem, aquest és el primer estudi sobre les propietats psicomètriques, de fiabilitat i de validesa dels instruments breus per mesurar la tètrada fosca (DD, SD3 i VAST) a l'Estat Espanyol. Com hem comentat amb anterioritat, aquestes eines són de recent creació i aporten una visió integrada i integral de les personalitats socialment més conflictives que paradoxalment poden tenir èxit social i ocupar posicions destacades que comporten poder. A més a més, en aquest estudi hi ha dues noves aportacions: per una banda el tipus de mostra jove en general és molt escassa a la bibliografia i, per altra banda, no en tenim coneixement d'estudis amb joves internats en CE de justícia que explorin la tètrada fosca amb eines breus. Els estudis previs s'han centrat principalment en adults i els escassos estudis que hi ha sobre la personalitat fosca en joves s'han portat a terme amb mostres comunitàries i fonamentalment han estudiat la tríada a través d'eines d'avaluació no breus.

Pel que fa al primer objectiu, la consistència interna dels instruments, els resultats han mostrat uns valors acceptables, tant pel que fa a l'alfa de Cronbach com a la MIC, per a totes les escales avaluades amb l'excepció de l'escala Narcisisme del SD3 que no assoleix uns valors adequats en cap dels dos estadístics. És a dir, els nou ítems que formen l'escala no semblen ser equivalents a l'hora de mesurar el constructe Narcisisme. Per tant, seria interessant que futurs estudis sobre les propietats psicomètriques d'aquest instrument poguessin revisar quins són els ítems d'aquesta escala que dificulten l'assoliment d'un grau de consistència interna adequat per tal de considerar si s'han d'eliminar, de substituir o de millorar la seva redacció. Pel que fa a l'estudi actual, s'haurà de tenir en compte que les conclusions relacionades amb l'escala Narcisisme del SD3 no serien altament fiables.

El segon objectiu d'aquest estudi fou analitzar la validesa convergent i discriminant del DD, del SD3, i del VAST, calculant, en primer lloc, les intercorrelacions entre aquestes mesures i, a continuació, les correlacions

d'aquestes amb altres eines de mesura de trets psicopàtics. Pel que fa a les intercorrelacions entre les escales de les mesures de la tríada (DD i SD3), cal ressaltar uns nivells de validesa convergent adequada per a les dues escales de Maquiavel·lisme, ja que mostraren un coeficient de correlació entre elles força elevat ( $r = 0,64$ ); no obstant això, aquestes mateixes escales mostraren una validesa discriminant més feble, atès que les correlacions amb la resta d'escales dels dos qüestionaris, tot i que foren sempre inferiors a les que mostraven amb l'escala homòloga, en alguns casos foren només lleugerament inferiors a aquesta (els valors de  $r$  de DD oscil·laren entre 0,49 i 0,63; i les  $r$  de SD3 entre 0,40 i 0,63). Quant a Psicopatia i Narcisisme dels dos qüestionaris, les correlacions amb l'escala homòloga foren modestes ( $r < 0,50$ ) i en ambdós casos s'observaren correlacions més elevades amb escales no homòlogues de l'altre qüestionari que amb l'escala homòloga. Es pot concloure, doncs, que les dues escales de Maquiavel·lisme semblen mesurar un constructe semblant i lleugerament diferenciat dels altres dos, però Narcisisme i Psicopatia se solapen parcialment i mostren baixa validesa convergent i discriminant. Aquest resultat no necessàriament vol dir que les escales de Narcisisme i Psicopatia del DD i del SD3 tinguin problemes de validesa, sinó que cal analitzar la convergència i la divergència amb altres variables per saber què mesuren amb més precisió. En tot cas, els resultats apunten que seria difícil trobar individus que mostrin puntuacions diferenciades en cada dimensió de la tríada fosca, especialment en Narcisisme i Psicopatia, al mostrar baixa independència entre elles. És a dir, que tinguin puntuació alta en una dimensió i baixa en l'altra. Les dades indiquen que, en la major part dels casos, un determinat individu tindria puntuacions semblants en les diverses dimensions.

A continuació es discuteixen els resultats de l'associació entre les escales dels instruments de mesura de la tríada (DD i SD3) i les escales de l'instrument que afegeix la quarta dimensió Sadisme, el VAST. Cal destacar que les dimensions Maquiavel·lisme i Psicopatia, independentment de l'instrument de mesura, mostren convergència amb la dimensió Sadisme (es mostren moderadament relacionades), especialment el Sadisme Directe. A més a més, el nivell d'associació és força semblant quan es comparen les dues escales a cada

instrument (DD i SD3). En canvi, amb la dimensió Narcisisme, tot i haver-hi relació, aquesta és més baixa per al Sadisme directe i no arriba a la significació en el Sadisme Vicari. En general, aquests resultats podrien indicar que seria més freqüent trobar conducta sàdica en individus amb trets marcats de maquiavel·lisme i psicopatia i no necessàriament en aquells que presenten únicament trets narcisistes.

En general, les intercorrelacions observades entre les escales de la tètrada ens mostren un grau de solapament (associació) considerable entre totes elles tant dins de cada qüestionari com quan s'analitzen les correlacions entre les escales dels tres qüestionaris. Aquest resultat coincideix amb els obtinguts per altres investigadors amb aquests instruments, compromentent, en certa mesura, l'estructura trifactorial del model. En aquest sentit, seria molt recomanable estudiar l'estructura factorial de DD i de SD3 per tal d'explorar i, eventualment, confirmar l'estructura de tres factors (Maquiavel·lisme, Psicopatia i Narcisisme). Igualment, podria ser interessant incloure els ítems de la quarta dimensió, Sadisme, per analitzar una possible estructura de quatre factors que justificaria la tètrada fosca. La tècnica de l'anàlisi factorial exploratori permet identificar agrupacions d'ítems que correlacionen (factor). Els resultats d'aquest treball, de moment, no semblen donar suport a aquesta diferenciació clara d'ítems en quatre dimensions al mostrar que hi ha correlacions altes entre les escales. És necessari comptar amb un model que permeti explicar diferències entre individus, que amb un nombre mínim de dimensions pugui explicar el màxim de variabilitat entre les persones. Si el model de la personalitat fosca proposa quatre dimensions, seria desitjable que aquestes no estiguessin excessivament correlacionades entre elles i que es pogués trobar qualsevol combinació de puntuacions en les quatre escales en un determinat individu. Les elevades intercorrelacions observades entre les dimensions de la tètrada fan pensar que això difícilment pot ser així, ja que el més probable serien puntuacions altes en totes les dimensions, puntuacions mitjanes o puntuacions baixes. De moment, a la vista d'aquests resultats, es fa difícil pensar en un individu que, per exemple, tingui una puntuació alta en la dimensió Maquiavel·lisme, una puntuació baixa en Psicopatia, una puntuació alta en Narcisisme i una



puntuació mitjana en Sadisme. La grandària de la mostra d'aquest estudi no ha permès aquest tipus d'abordatge psicomètric basat en l'anàlisi factorial.

Seguint dins del segon objectiu, en relació a la validesa convergent de la tètrada fosca amb les eines de mesura de la psicopatia ens trobem que les escales de la tètrada presenten una correlació moderada i, en alguns casos alta, amb les diverses mesures de psicopatia (fonamentalment amb les puntuacions totals dels instruments), ja sigui el YPI, el TriPM o el ICU quan és el propi jove qui respon. Per contra, quan són els tutors/es els que responen (ICU) o bé és el professional mitjançant judici clínic qui avalua al menor (PCL:YV), aquesta correlació psicopatia-*dark triad*/tètrada o bé desapareix (ICU) o bé només és manté amb els aspectes més conductuals i antisocials de la psicopatia (factors 3 i 4 del PCL:YV). En principi, seria esperable que dos instruments que mesuren constructes similars mostrin correlacions altes independentment del tipus d'eina o metodologia que es fa servir en l'avaluació del constructe i que cadascun d'aquests instruments mostrés un patró de correlacions força similar amb altres variables. En canvi, és altament destacable que la validesa convergent sembla dependre de la metodologia que es fa servir.

En aquest sentit, cal remarcar la diferència de resultats quan es comparen les correlacions de les escales de la tètrada amb el YPI i el PCL:YV, dos instruments que pretenen mesurar el mateix constructe (psicopatia) però fent servir un abordatge metodològic diferent (autoinforme versus judici clínic). Per exemple, el factor Grandiositat/Manipulatiu del YPI seria equivalent a la Faceta Interpersonal del PCL:YV, per tant, seria esperable trobar la mateixa tendència pel que fa a les correlacions de les dimensions de la tètrada amb ambdós factors/facetes. Així, mentre totes les escales de la tètrada, excepte dues (DD Psicopatia i Sadisme Vicari), mostren correlacions significatives (força elevades per Maquiavel·lisme i Narcisisme independentment de l'instrument) amb el factor Grandiositat/Manipulatiu del YPI, cap escala mostra correlacions significatives amb la Faceta Interpersonal del PCL:YV, que se suposa que mesura el mateix constructe. De forma semblant també podríem destacar les correlacions significatives de la major part de les escales de la

tètrada amb l'ICU (excepte Narcisisme i Sadisme vicari) quan el qüestionari és contestat pels propis joves, mentre que no hi ha cap correlació significativa quan aquest qüestionari és contestat pels tutors dels joves.

Si ens fixem en les correlacions entre els instruments amb format autoinforme contestats pels joves, podríem concloure que Maquiavel·lisme i Narcisisme, estan molt més associats amb la faceta interpersonal del YPI (factor Grandiositat/Manipulatiu) que amb les altres dues facetes (Insensibilitat Afectiva i Impulsiu/Irresponsable) i que aquest resultat és perfectament esperable segons estudis publicats amb anterioritat. En aquest cas, podríem concloure que aquestes escales mostren un grau de validesa convergent i discriminant acceptable quan aquesta s'estudia a partir del YPI. Sadisme sembla estar lleugerament més associat amb Insensibilitat afectiva que amb les altres dues facetes, la qual cosa també sembla previsible, si es tenen en compte les característiques essencials del constructe Insensibilitat Afectiva. En canvi, quan es consideren les correlacions amb l'ICU contestat pels joves (instrument que mesura de la faceta Insensibilitat Afectiva), la major part de les escales de la tètrada sí que s'hi troben associades i mostren una major relació que en el cas del YPI. Aquesta dada reforçaria la idea que la falta d'empatia seria una característica compartida per totes les dimensions de la tètrada. El que sembla força clar és que les escales de la tètrada es mostren poc associades amb la faceta Impulsiu/Irresponsable del constructe psicopatia, almenys quan es mesura mitjançant el YPI, la qual cosa és plenament esperable en funció d'allò que pretenen mesurar els constructes de la tètrada fosca.

Si ens fixem en les correlacions entre les escales de la tètrada fosca i el PCL:YV, eina basada en el judici clínic a partir d'entrevista clínic i consulta d'informació col·lateral, els resultats ens mostren una molt baixa associació entre aquests dos grups de mesures. A més, en els pocs casos en que s'observa una associació significativa, aquesta no seria l'esperable en funció de les característiques dels constructes avaluats, ja que la major part de correlacions significatives es troben amb la Faceta Antisocial del PCL:YV, probablement la més allunyada dels constructes de la tètrada fosca. A

destacar, que les dues escales de psicopatia de la tètrada fosca, no mostren correlacions significatives amb la puntuació total del PCL:YV. Per tant, podem concloure que considerant aquesta metodologia (clínica) d'avaluació de la psicopatia, la validesa convergent de les dues escales de psicopatia de la tríada fosca és baixa.

Tot sembla indicar que el format de les eines de mesura (autoinforme) podria ser un factor determinant en el resultat de l'avaluació de les personalitats fosques o conflictives en aquest tipus de mostra i que aquest fet determinaria, de forma significativa, el tipus d'associació que es troba entre tètrada fosca i psicopatia. En general, quan s'estudia la relació entre dos instruments on la font d'informació és la mateixa (per exemple, el jove) és esperable que l'associació observada entre aquests sigui més gran que quan es creuen instruments que mesuren el mateix però que són avaluats per informants diferents (p. e. jove/clínic o jove/tutor), ja que en el primer cas, hi ha una part de l'associació observada que és atribuïble a la consistència de la persona que respon els dos instruments de mesura, mentre que en el segon això no succeeix. A modus d'exemple, el joves que s'autodefineixen com a maquiavèlics en respondre els ítems d'un qüestionari, també és probable que quan responguin els ítems d'una escala de grandiositat i manipulació s'autodefineixin com a grandiosos i manipuladors, atès que són dos conceptes força propers (consistència de l'informant) i ells tenen (o volen donar) una determinada imatge d'ells mateixos. En canvi, és possible que un clínic o un tutor no percebi aquest jove com a maquiavèlic i que consideri que la seva característica més important és la més visible a partir de la seva conducta, com, per exemple, l'antisocialitat,

Aquest fenomen recorda al que es detecta amb la mesura de la psicopatia quan s'analitza l'associació entre les diverses facetes del PCL-R (Interpersonal, Afectiva, Estil de vida i Antisocial) i mesures d'autoinforme de psicopatia. Generalment, s'observa un grau d'associació més elevat entre qüestionaris i avaluació clínica per a les facetes Estil de vida i Antisocial que per a les altres dues. Tot sembla indicar que la convergència de mesures de psicopatia d'autoinforme i clíniques amb avaluador extern és més fàcilment assolible quan

es tracta de trets i conductes externalitzants que quan el que s'avalua són aspectes interpersonals i afectius de la personalitat. I aquest és el cas d'aquest estudi, atès que les dimensions de la tètrada fosca, avaluen aspectes interpersonals i afectius de la personalitat. El problema rau en determinar qui s'ajusta més a la realitat: si el propi subjecte avaluat o el clínic. L'experiència acumulada fa pensar que potser són dues realitats paral·leles que ens aporten informació complementària: el punt de vista del propi individu i el punt de vista del professional. En base a això, en l'actualitat hi ha molts instruments de mesura de trets psicopatològics per a nens i joves que es basen en, com a mínim, dues font d'informació. Aquesta seria una de les nostres recomanacions en relació a la mesura de la tètrada fosca en joves: fer servir informació de, com a mínim, dos informants.

Un altre aspecte que no es pot descartar en relació a la baixa associació trobada entre les escales de la tètrada i mesures com el PCL:YV o l'ICU avaluat pels tutors, és que les escales autoinformades que mesuren les personalitats fosques són més susceptibles a la distorsió de resposta amb la finalitat de donar un determinada imatge (cal recordar que maquiavel·lisme, narcisisme i psicopatia estan relacionats amb mentida i manipulació), mentre que instruments com el PCL:YV intenten minimitzar i controlar l'engany i la manipulació. A més a més, aquest aspecte seria més probable en aquest tipus de població (joves amb problemes amb la justícia i complint una mesura d'internament).

Aquest estudi també contempla l'instrument TriPM, eina de mesura del model triàrquic de la psicopatia, model teòric relativament recent que ha demostrat tenir una gran capacitat heurística i que ens permet comparar les diverses conceptuacions de la psicopatia que s'han publicat al llarg de més de dos segles d'estudi d'aquest constructe. Els resultats mostren que les escales de Maquiavel·lisme, Psicopatia i Sadisme es mostren clarament més associades amb Maldat que amb el altres fenotips. A diferència d'altres resultats d'aquest mateix estudi, les escales homòlogues dels instruments DD i SD3 són coincidents. En canvi, les dues escales de Narcisisme coincideixen en una correlació moderada amb Audàcia i es diferencien en que SD3 Narcisisme

també correlaciona amb Maldat, tot i que DD Narcisisme no ho fa. També cal destacar que Narcisisme i Sadisme no correlacionen amb Desinhibició, la qual cosa ja era esperable en funció dels constructes que pretenen mesurar. En general, podem concloure que les escales de la tètrada quan es comparen amb el TriPM mostren uns nivells de validesa convergent i discriminant força acceptables: les dues escales de Maquiavel·lisme i les dues de Psicopatia, mesuren bàsicament Maldat, però també Desinhibició, mentre que les dues escales de Narcisisme i les de Sadisme mostren un grau d'associació semblant amb Maldat i amb Audàcia. Tot i així, és important destacar que les escales de Maquiavel·lisme i de Psicopatia, mostren un patró de resultats molt semblants, poc diferenciat entre elles i que també s'observa un patró comú de correlacions amb TriPM de les escales de Narcisisme i de Sadisme.

El tercer objectiu d'aquest treball fou estudiar la validesa predictiva de conducta delictiva i de risc de reincidència del model de la tètrada fosca. Les dades no permeten confirmar la hipòtesi, és a dir, els resultats de les anàlisis de regressió mostren que la tètrada fosca no prediu un major historial delictiu, una edat inferior d'apertura del primer expedient en fiscalia de menors i d'ingrés en un CE de justícia juvenil o un major nombre de mesos de compliment de mesura d'internament (informació procedent dels arxius i no dependent del jove). Igualment, tampoc es mostra predictiva de risc de reincidència (informació no dependent del jove). Per una banda, és possible que la tètrada fosca no sigui determinant en la distinció entre joves que compleixen la mesura més restrictiva de justícia juvenil (internament) i que siguin necessaris altres trets més de tipus clínic i/o altre tipus de variables més enllà de la personalitat per tal de predir aquests tipus de comportaments. Per altra banda, aquestes dades també podrien estar indicant que abordar les personalitats fosques a través d'instruments breus i únicament en format autoinforme no fos el més recomanable en aquest tipus de població. No obstant això, no es descarta que les personalitats fosques puguin tenir capacitat predictiva de conducta delictiva futura. Seria interessant conèixer la seva capacitat per predir una trajectòria delictiva en l'edat adulta. Igualment, tampoc es pot descartar la capacitat predictiva d'altres variables de mesura de conducta delictiva prèvia que no

s'han tingut en compte en aquest treball. Futurs estudis poden orientar-se a analitzar la capacitat predictiva en funció del tipus de delictes (violents versus no violents, per exemple), més enllà de la variable "nombre de delictes".

El quart objectiu d'aquest estudi fou analitzar la capacitat predictiva de conducta antisocial i agressiva de la tètrada fosca. Primerament cal recordar que la conducta antisocial s'ha avaluat a través de dos instruments: ABQ (autoinforme) i mètode ASEBA (informació procedent de dos fonts d'informació: jove i tutor). En el cas de l'ABQ, s'han estudiat diversos tipus de comportaments antisocials de manera separada: conducta antinormativa, vandalisme, agressió, robatoris i consum de substàncies il·legals. La conducta agressiva també s'ha avaluat a través de dos instruments: RPQ (autoinforme) i mètode ASEBA (informació procedent de dos fonts d'informació: jove i tutor). L'eina RPQ permet distingir l'agressió reactiva de la proactiva.

En el cas de la conducta antisocial autoinformada sí s'observa associació. Els resultats de les anàlisis de regressió apunten que fonamentalment Psicopatia (SD3) i, de forma complementària Maquiavel·lisme (DD), són les variables que mostren major capacitat predictiva de comportaments antisocials. Cal destacar que les altres personalitats fosques, Narcisisme i Sadisme, independentment de l'instrument en el cas de la primera, no afegeixen més capacitat predictiva al model explicatiu de conducta antisocial. A la vista d'aquests resultats, seria interessant estudiar amb més detall les dimensions Psicopatia i Maquiavel·lisme dels dos instruments per saber quins són els aspectes (trets, símptomes) específics d'ambdós constructes que mostren capacitat predictiva per explicar la variabilitat en conducta antisocial autoinformada en aquest tipus de població, molt especialment en el cas de la Psicopatia, ja que és un constructe amb múltiples facetes (Interpersonal, Afectiva, Estil de Vida i Antisocial). Si s'observen les correlacions de la dimensió Psicopatia del SD3 i de la dimensió Maquiavel·lisme del DD amb el PCL:YV, els resultats apunten a que les dues dimensions semblen més associades amb facetes externalitzants (faceta Estil de Vida o Antisocial del PCL:YV respectivament). No obstant això, quan s'observen les correlacions d'aquestes dues escales de la tríada amb les facetes del YPI, veiem que la Psicopatia del SD3 s'associa amb

Grandiositat/Manipulatiu i amb Impulsiu/irresponsable amb uns coeficients de correlació de magnitud semblant ( $r = 0,43$  i  $0,45$ , respectivament en el primer cas) i de magnitud més gran amb Grandiositat/Manipulatiu que amb Impulsiu/Irresponsable ( $r = 0,63$  i  $r = 0,32$ , respectivament en el segon). Segons aquests resultats, es podria interpretar que la conducta antisocial autoinformada dependria fonamentalment de la faceta Impulsiu/irresponsable i de forma tangencial de la faceta Grandiositat/Manipulatiu. No es detecten associacions molt rellevants entre la faceta afectiva de la psicopatia ja sigui considerant el YPI o el PCL:YV i les mesures de Maquiavel·lisme i de Psicopatia de la tríada. De fet, la dimensió Psicopatia del DD es mostra més relacionada amb la faceta afectiva del YPI (factor Insensibilitat afectiva) i no es mostra predictiva en les anàlisis. Aquests resultats recorden el que s'observa habitualment en els estudis en població adulta en els que s'analitza l'associació entre la psicopatia avaluada amb el PCL-R i la conducta delictiva, ja que en general són les facetes Estil de vida i Antisocial les que expliquen l'associació, mentre que les facetes Interpersonal i Afectiva no tenen capacitat predictiva de conducta delictiva.

Pel que fa a les conductes agressives, es detecta que la tètrega fosca és predictora tant de l'agressivitat proactiva com reactiva, amb un paper preponderant de la Psicopatia (SD3), seguit del Maquiavel·lisme (DD), tal com alguns autors destaquen (Kiire, 2017; Pailing, Boon, & Egan, 2014). Cal destacar que l'Agressió Reactiva només es predita per la dimensió Psicopatia i per un dels instruments (SD3), mentre que l'Agressió Proactiva està associada a Psicopatia (SD3) i, en menor mesura, a Maquiavel·lisme (DD). En el cas que Psicopatia (SD3) mesuri especialment les facetes externalitzants del constructe psicopatia i que Maquiavel·lisme DD mesuri l'aspecte interpersonal es podria hipotetitzar que l'agressió proactiva requeriria la presència de trets maquiavè·lics que no són rellevants en l'agressió reactiva.

Per altra banda detectem novament resultats diferents en funció de la font d'informació. Cal destacar que la tètrega fosca no tindria capacitat predictiva de conducta agressiva quan aquesta és informada pel tutor/a i sí quan és el jove l'informador. En aquest cas, seria la dimensió Psicopatia, però de l'instrument

DD la que presenta capacitat predictiva. La coherència interna de l'avaluat pot generar un efecte en els resultats que s'hauria d'estudiar en noves recerques.

En suma, els resultats del tercer objectiu condueixen a concloure que totes les personalitats fosques no mostren capacitat predictiva de conducta antisocial i agressiva autoinformada. La dimensió de personalitat fosca més destacable és la de Psicopatia, però és important matisar que únicament quan es mesura a través del SD3 I cal recordar que aquesta sembla reflectir essencialment la faceta externalitzant de la psicopatia. El que no es pot descartar és que aquestes personalitats siguin predictors de comportaments no acceptables i recriminables des del punt de vista social que no estan recollits en aquests instruments.

El cinquè i últim objectiu de l'estudi fou analitzar la capacitat predictiva de conducta adaptativa institucional del model de la tètrada fosca en joves internats. Atenent a que el model de constel·lacions fosques apunta a majors dificultats adaptatives, esperàvem que aquestes es traslladessin a l'entorn institucional. Els resultats ens indiquen que només la dimensió Maquiavel·lisme del DD té una relació amb les dificultats d'adaptació (nombre de sancions greus i molt greus rebudes) i que l'eina SD3 no detecta cap relació entre la tríada fosca i adaptació institucional. És important destacar que l'anàlisi de l'associació entre la tètrada i la conducta adaptativa institucional implica estudiar dues variables obtingudes a partir de dues fonts d'informació diferents, en el primer cas, els propis joves i en el segon els arxius institucionals, la qual cosa sempre redueix la probabilitat de trobar associacions significatives. La manca d'associació entre Maquiavel·lisme SD3 i comportament al centre, podria ser deguda al que acabem de mencionar, però també al fenomen de col·linealitat entre les dues escales de Maquiavel·lisme, ja que és la dimensió on les escales homòlogues mostren major convergència i per aquest motiu és possible que la capacitat predictiva d'una de les escales estigui incloent part de l'altra. Per altra banda, tenint en compte que la dimensió Maquiavel·lisme es caracteritza per la manipulació i explotació dels altres, per una moralitat absent i cínica i per la focalització en els propis interessos, els resultats van en la línia de l'esperat. És a dir, és esperable que els joves amb puntuacions altes en



aquesta dimensió mostrin resistència a adaptar-ser a determinades normes i límits institucionals on les conductes de manipulació no siguin efectives en comparació a altres entorns.

El present estudi presenta alguns dubtes i reptes en relació a la psicopatia. En primer lloc, atès les correlacions que hem trobat entre les dues escales de Psicopatia de la tríada i entre aquestes i altres instruments de mesura de psicopatia, sembla prou evident que tant Psicopatia SD3 com Psicopatia DD mesuren constructes força allunyats del que mesuren altres instruments prou coneguts i contrastats com ara YPI i PCL:YV. En aquest sentit, és molt difícil que escales de nou i quatre ítems respectivament, tinguin un grau de validesa suficient com per copsar amb garanties d'èxit les diferents facetes de la psicopatia. En aquest sentit, creiem que aquestes mesures haurien de ser millorades. En segon lloc, cal preguntar-se sobre el tipus de relació que hi ha entre psicopatia i els altres components de la tètreda fosca i sobre l'essència de l'estructura factorial de la tètreda fosca. Per exemple, cal aprofundir en aspectes com ara: 1) l'estructura factorial: quants factors serien necessaris i suficients per disposar d'un model vàlid de les personalitats fosques; 2) el paper de la psicopatia dins del constructe: si és el vèrtex d'una estructura jeràrquica o si està al mateix nivell que el maquiavel·lisme o el narcisisme com proposen els models estudiats; 3) el grau de convergència/divergència del concepte tríada/tètreda fosca amb models de psicopatia en mostres clíniques i no clíniques; i 4) la relació de la tètreda fosca amb constructes força similars com els de psicopatia subclínica o psicopatia exitosa.

Per finalitzat observem que el Narcisisme no presenta cap relació significativa amb cap de les variables independents, tot i que alguns autors li reservaven un paper destacat especialment en les agressions. Així mateix, el Sadisme, sembla que és desplaçat com a variable explicativa de les conductes antisocials o agressives per la diada Maquiavel·lisme-Psicopatia. Així doncs, en la línia d'altres recerques, aquesta diada té reservat un paper preponderant (Kajonius, Persson, Rosenberg, & Garcia, 2016) que fins i tot podria posar en dubte la foscor del Narcisisme (Pailing et al., 2014), si bé no podem descartar que els altres dos elements de la tètreda, Sadisme i Narcisisme, tinguin un

paper mediador en l'expressió antisocial d'aquest nucli central de les personalitats fosques (Chabrol et al., 2015; Garcia & MacDonald, 2017).

De manera global, és necessari remarcar que aquests resultats no permeten decantar-se per una de les eines de mesura breus de la tríada fosca, DD/SD3, i que la quarta dimensió Sadisme no afegeix quasi bé res a la capacitat predictiva de la tríada fosca.

## 8. Propostes

- Caldria aprofundir en l'estructura factorial del model de les personalitats fosques per tal de consensuar el nombre de factors/dimensiions, analitzar la conceptualització concreta del constructe psicopatia dins del model i estudiar el grau de convergència/divergència del concepte tríada/tètrada fosca amb models conceptuals de psicopatia.
- Es recomana l'avaluació i seguiment de les característiques de personalitat Psicopatia i Maquiavel·lisme en edats primerenques. És important analitzar quin efecte tenen en el nen/a i en el seu entorn (família i escola preferentment), a més de prevenir que aquestes característiques rebin reforç social. En aquest sentit, intervencions que s'estan portant a terme en les que es treballen les emocions reforcen la importància de la intervenció (Dadds, Cauchi, Wimalaweera, Hawes, & Brennan, 2012).
- Pel que fa a l'avaluació i intervenció amb els propis nois en el CE de justícia juvenil no podem més que destacar que la discrepància entre les fonts informants (tutors/es i professionals vs joves) poden ser un element que influeixi en totes les activitats que impliquin processos d'avaluació en el centres, com, per exemple, en la valoració de l'èxit dels programes d'intervenció, atès que els resultats d'aquests processos poden dependre en bona mesura de quina sigui la font d'informació i de la metodologia emprada.
- Així doncs, considerem imprescindible que les avaluacions es facin partint de múltiples fonts d'informació, tant des del punt de vista de l'informador com des del tipus de metodologia (entrevista, autoinforme), que aportin una visió polièdrica a quelcom complex com és la conducta humana.
- En relació amb el punt anterior, segons el nostre coneixement, els instruments breus per la mesura de la personalitat fosca només existeixen en format d'autoinforme (versió jove). Seria interessant crear

versions d'aquests instruments que permetin extraure informació d'altres informadors (p.ex., pares, tutor/a acadèmic, amics/gues) per tal de poder comparar i analitzar si hi ha coincidències en la autopercepció i percepció per part dels altres sobre determinades característiques de personalitat. És d'interès contrastar la percepció que té el jove de sí mateix i com es vist per l'exterior, al mateix temps que es disposa d'informació sobre conducta antinormativa i antisocial que permeti esbrinar si aquestes personalitats subclíniques són detectades pels altres o si les persones gaudeixen d'un prestigi social que amenaci la detecció de característiques paràsites per a la societat.

- Es considera imprescindible que els professionals d'execució penal es formin per afrontar metodologies d'avaluació complexes que requereixen d'una instrucció específica en determinats formats com l'entrevista clínica semiestructurada que incorpora la revisió d'informació col·lateral per establir diagnòstic amb judici clínic. I que a més a més implica la consideració de diversos informadors amb baixa correspondència o, fins i tot, que faciliten informació contradictòria. La discrepància entre informadors no necessàriament indica que un dels dos està facilitant informació no veraç. El repte de l'avaluador està en interpretar la perspectiva de l'informant per una banda i, per l'altra, integrar la discrepància dins de l'avaluació i el judici clínic.
- L'estudi actual s'ha centrat en població de sexe masculí. Es proposa l'estudi de la tètrada fosca en mostres de joves de justícia juvenil de sexe femení.
- Es recomana posar en marxa estudis longitudinals que permetin analitzar la predicció de conducta criminològica d'aquests trets. L'estudi actual s'ha centrat en la mesura de conducta antisocial i criminològica prèvia a la mesura d'internament. Igualment, per motius de durada de l'ajut, l'interval de temps considerat per analitzar la conducta adaptativa al CE està limitat.

- Tenint en compte que, en aquest estudi, un dels trets de la personalitat fosca que més es relaciona amb conducta agressiva i antisocial i adaptativa és el maquiavel·lisme, seria interessant que aquest tret de personalitat no només s'integrés dins del procés d'avaluació, sinó també introduir en els programes d'intervenció dels CE aspectes que permetin treballar la conducta i les estratègies de manipulació i explotació dels altres, la moralitat absent i cínica i l'excés de focalització en els propis interessos que presenten els individus amb puntuacions altes.
- Com que les persones amb trets de personalitat fosca poden gaudir de prestigi social, seria interessant conèixer la visió que tenen altres joves infractors dels que presenten puntuacions altes en els trets de la tètrada fosca. És important conèixer si es veuen com models a seguir que, indiscutiblement, amenacen la recuperació terapèutica i la reinserció social.
- Finalment creiem que futures millores en els processos i coneixement d'intervenció amb joves requeriran recerques sobre els interrogants oberts en aquesta recerca com l'impacte de les personalitats fosques en joves que han entrat en contacte amb el sistema de justícia penal, com són saber què els diferencia a nivell de personalitat a aquests joves internats d'aquells que no ho estan; quina és la millor eina per avaluar i detectar les seves necessitats; quins són els elements precipitants que fa que els joves estiguin o no internats; com s'han d'afrontar des de l'execució penal les discrepàncies de resultats obtinguts per joves i tutors/professionals en eines diagnòstiques d'indubtable validesa; etc.

## 9. Referències bibliogràfiques

Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2001). *Manual for the ASEBA School-Age Forms and Profiles*. Burlington: University of Vermont, Research Center for Children, Youth, and Families.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, D.C.: American Psychiatric Association.

Andershed, H., Kerr, M., Stattin, H., & Levander, S. (2002). Psychopathic traits in non-referred youths: Initial test of a new assessment tool. In E. Blaauw & L. Sheridan (Eds.). *Psychopaths: Current international perspectives* (pp. 131–158). The Hague: Elsevier.

Andreu, J. M., Peña, M. E., & Ramírez, J. M. (2009). Cuestionario de agresión reactiva y proactiva: Un instrumento de medida de la agresión en adolescentes [The Reactive-Proactive Aggression Questionnaire: An instrument to assess aggression in adolescents]. *Revista de Psicopatología y Psicología Clínica*, *14*, 37–49. Doi:10.5944/rppc.vol.14.num.1.2009.4065

Atari, M., & Chegeni, R. (2016). Assessment of dark personalities in Iran: Psychometric evaluation of the Farsi translation of the Short Dark Triad (SD3-F). *Personality and Individual Differences*, *102*, 111–117. doi:10.1016/j.paid.2016.06.070

Borum, R., Lodewijks, H., Bartel, P. A., & Forth, A. E. (2010). Structured Assessment of Violence Risk in Youth (SAVRY). In R. K. Otto & K. S. Douglas (Eds.), *Handbook of violence risk assessment. International perspectives on forensic mental health* (pp. 63–79). New York, NY US: Routledge/Taylor & Francis Group.

Chabrol, H., Melioli, T., Van Leeuwen, N., Rodgers, R., & Goutaudier, N. (2015). The Dark Tetrad: Identifying personality profiles in high-school students. *Personality and Individual Differences*, *83*, 97–101. doi:10.1016/j.paid.2015.03.051

Chabrol, H., Van Leeuwen, N., Rodgers, R., & Séjourné, N. (2009). Contributions of psychopathic, narcissistic, Machiavellian, and sadistic personality traits to juvenile delinquency. *Personality and Individual Differences*, *47*, 734–739. doi:10.1016/j.paid.2009.06.020

Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York, NY: Academic Press.

Clark, L. A., & Watson, D. (1995). Constructing validity: Basic issues in objective scale development. *Psychological Assessment*, 7, 309–319. doi:10.1037/1040-3590.7.3.309

Cleckley, H. (1941). *The mask of sanity; an attempt to reinterpret the so-called psychopathic personality*. Oxford, England: Mosby.

Colins, O., Vermeiren, R., Vreugdenhil, C., Van Den Brink, W., Doreleijers, T., & Broekaert, E. (2010). Psychiatric disorders in detained male adolescents: A systematic literature review. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 55, 255-263. doi:10.1177/070674371005500409

Czarna, A. Z., Jonason, P. K., Dufner, M., & Kossowska, M. (2016). The Dirty Dozen Scale: Validation of a Polish Version and extension of the nomological net. *Frontiers in Psychology*, 7, 445. <http://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00445>

Dadds, M. R., Cauchi, A. J., Wimalaweera, S., Hawes, D. J., & Brennan, J. (2012). Outcomes, moderators, and mediators of empathic-emotion recognition training for complex conduct problems in childhood. *Psychiatry Research*, 199, 201–7. doi:10.1016/j.psychres.2012.04.033

de Medeiros, E. D., Monteiro, R. P., Gouveia, R. S. V., Nascimento, B. S., & Gouveia, V. V. (2017). Dark Triad Dirty Dozen: Avaliando seus Parâmetros Via TRI [Dark triad Dirty Dozen: Assessing its parameters through IRT]. *Psico-USF*, 22, 299–308. doi:10.1590/1413-82712017220209

Forth, A., Kosson, D., & Hare, R. D. (2003). *Psychopathy Checklist: Youth Version*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.

Frick, P. J. (2003). *The Inventory of Callous-Unemotional Traits*. Unpublished rating scale, University of New Orleans.

Furnham, A., Richards, S. C., & Paulhus, D. L. (2013). The Dark Triad of personality: A 10 year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199–216. doi:10.1111/spc3.12018

Garcia, D., & MacDonald, S. (2017). Dark personality profiles: Estimating the cluster structure of the Dark Triad. *PsyCh Journal*, 6, 239–240. doi:10.1002/pchj.175

Garcia, D., Macdonald, S., & Rapp-Ricciardi, M. (2017). Factor analysis of the Swedish version of the Dark Triad Dirty Dozen. *PsyCh Journal*, 6, 166–167. doi:10.1002/pchj.168

Glenn, A. L., & Sellbom, M. (2015). Theoretical and empirical concerns regarding the Dark Triad as a construct. *Journal of Personality Disorders, 29*, 360–377. doi:10.1521/pedi\_2014\_28\_162

González, L. (2010). *Propiedades psicométricas de la adaptación española del Psychopathy Checklist: Youth Version en población de jóvenes infractores [Psychometric properties of the Spanish adaptation of the Psychopathy Checklist: Youth Version in detained youth]* (Unpublished doctoral dissertation). Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.

Hare, R. D. (1985). Comparison of procedures for the assessment of psychopathy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53*, 7–16. doi:10.1037/0022-006X.53.1.7

Hilterman, E., Vallès, L., & Gilaert, L. (2006). *Adaptación española del Youth Psychopathic Traits Inventory [Spanish adaptation of the Youth Psychopathic Traits Inventory]*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Jakobwitz, S., & Egan, V. (2006). The Dark Triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences, 40*, 331–339. doi:10.1016/j.paid.2005.07.006

Jonason, P. K., & Luévano, V. X. (2013). Walking the thin line between efficiency and accuracy: Validity and structural properties of the Dirty Dozen. *Personality and Individual Differences, 55*, 76–81. doi:10.1016/j.paid.2013.02.010

Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The Dirty Dozen: A concise measure of the Dark Triad. *Psychological Assessment, 22*, 420–432. doi:10.1037/a0019265

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2010). Different provocations trigger aggression in narcissists and psychopaths. *Social Psychological and Personality Science, 1*, 12–18. doi:10.1177/1948550609347591

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personality traits. *Assessment, 21*, 28–41. doi:10.1177/1073191113514105

Kajonius, P. J., Persson, B. N., Rosenberg, P., & Garcia, D. (2016). The (mis)measurement of the Dark Triad Dirty Dozen: exploitation at the core of the scale. *PeerJ, 4*, e1748. doi:10.7717/peerj.1748



Kerig, P. K., & Stellwagen, K. K. (2010). Roles of callous-unemotional traits, narcissism, and Machiavellianism in childhood aggression. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 32, 343–352. doi:10.1007/s10862-009-9168-7

Kiire, S. (2017). Psychopathy rather than Machiavellianism or narcissism facilitates intimate partner violence via fast life strategy. *Personality and Individual Differences*, 104, 401–406. doi:10.1016/j.paid.2016.08.043

Klimstra, T. A., Sijtsema, J. J., Henrichs, J., & Cima, M. (2014). The Dark Triad of personality in adolescence: Psychometric properties of a concise measure and associations with adolescent adjustment from a multi-informant perspective. *Journal of Research in Personality*, 53, 84–92. doi:10.1016/j.jrp.2014.09.001

Küfner, A. C. P., Dufner, M., & Back, M. D. (2015). Das Dreckige Dutzend und die Niederträchtigen Neun [The Dirty Dozen and the Naughty Nine: Short scales for the assessment of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy]. *Diagnostica*, 61, 76–91. doi:10.1026/0012-1924/a000124

López-Romero, L., Romero, E., & Villar, P. (2017). Developmental trajectories of youth conduct problems: Testing later development and related outcomes in a 12-year period. *Child Psychiatry & Human Development*, 48, 619–631. doi:10.1007/s10578-016-0686-8

Malesza, M., & Ostaszewski, P. (2016). The utility of the Dark Triad model in the prediction of the self-reported and behavioral risk-taking behaviors among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 90, 7–11. doi:10.1016/j.paid.2015.10.026

Malesza, M., Ostaszewski, P., Büchner, S., & Kaczmarek, M. C. (2017). The adaptation of the Short Dark Triad personality measure – psychometric properties of a German sample. *Current Psychology*. Advance online publication. doi:10.1007/s12144-017-9662-0

Maples, J. L., Lamkin, J., & Miller, J. D. (2014). A test of two brief measures of the Dark Triad: The Dirty Dozen and Short Dark Triad. *Psychological Assessment*, 26, 326–331. doi:10.1037/a0035084

Miller, J. D., Few, L. R., Seibert, L. A., Watts, A., Zeichner, A., & Lynam, D. R. (2012). An examination of the Dirty Dozen measure of psychopathy: A cautionary tale about the costs of brief measures. *Psychological Assessment*, 24, 1048–1053. doi:10.1037/a0028583

Molinuevo, B., Requena, A., Torrubia, R., Batalla, I., Martínez-Membrives, E., Pera, V., ..., Fortés M. (2017). Utilitats clínica i forense de l'especificador "amb emocions prosocials limitades" del Trastorn de Conducta del DSM-5 en joves internats en centres educatius [Clinical and forensic usefulness of the specifier "with limited prosocial emotions" for the Conduct Disorder diagnosis of the DSM-5 in young male offenders young male offenders from juvenile detention centers]. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Muris, P., Meesters, C., & Timmermans, A. (2013). Some youths have a gloomy side: Correlates of the Dark Triad personality traits in non-clinical adolescents. *Child Psychiatry and Human Development*, *44*, 658–665. doi:10.1007/s10578-013-0359-9

O'Boyle, E. H., Forsyth, D., Banks, G. C., & Story, P. A. (2013). A meta-analytic review of the Dark Triad–intelligence connection. *Journal of Research in Personality*, *47*, 789-794. doi:10.1016/j.jrp.2013.08.001

Özsoy, E., Rauthmann, J. F., & Jonason, P. K. (2017). Reliability and Validity of the Turkish Versions of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T), and Single Item Narcissism Scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, *117*, 11-14. doi:10.1016/j.paid.2017.05.019

Pailing, A., Boon, J., & Egan, V. (2014). Personality, the Dark Triad and violence. *Personality and Individual Differences*, *67*, 81–86. doi:10.1016/j.paid.2013.11.018

Patrick, C. J. (2010). *Operationalizing the Triarchic conceptualization of psychopathy: Preliminary description of brief scales for assessment of boldness, meanness, and disinhibition*. Unpublished test manual. Tallahassee, Florida, USA: Florida State University.

Patrick, C. J., Kramer, M. D., Krueger, R. F & Markon, K. E. (2013). Optimizing efficiency of psychopathology assessment through quantitative modeling: Development of a brief form of the Externalizing Spectrum Inventory. *Psychological Assessment*, *25*, 1332-1348. doi: 10.1037/a0034864

Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of Dark Personalities. *Current Directions in Psychological Science*, *23*, 421–426. doi:10.1177/0963721414547737

Paulhus, D. L., Curtis, S. R., & Jones, D. N. (2018). Aggression as a trait: the Dark Tetrad alternative. *Current Opinion in Psychology*, *19*, 88–92. doi:10.1016/j.copsyc.2017.04.007

D. L. Paulhus & D. N. Jones (2015). Measuring dark personalities via questionnaire. In G. J. Boyle, D. H. Saklofske & G. Matthews (Eds.), *Measures of personality and social psychological constructs* (pp.562-594). San Diego, CA: Academic Press.

Paulhus, D. L., Neumann, C., & Hare, R. (2016). *Manual for the Hare Self-Report Psychopathy scale*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.

Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563. doi:10.1016/S0092-6566(02)00505-6

Raine, R., Dodge, K., Loeber, R., Gatzke-Kopp, L., Lynam, D., Reynolds, C., ..., Liu, J., (2006). The Reactive-Proactive Aggression Questionnaire: Differential correlates of reactive and proactive aggression in adolescent boys. *Aggression Behavior*, 32, 159-171. doi:10.1002/ab.20115

Raskin, R. N., & Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological Reports*, 45, 590–590. <http://doi.org/10.2466/pr0.1979.45.2.590>

Rogoza, R., & Cieciuch, J. (2017). Structural investigation of the Short Dark Triad Questionnaire in Polish population. *Current Psychology*. Advance online publication. doi:10.1007/s12144-017-9653-1

Savard, C., Simard, C., & Jonason, P. K. (2017). Psychometric properties of the French-Canadian version of the Dark Triad Dirty Dozen. *Personality and Individual Differences*, 119, 122–128. doi:10.1016/j.paid.2017.06.044

Schimmenti, A., Jonason, P. K., Passanisi, A., Marca, L. La, Nunzia, Dio, D., & Gervasi, A. M. (2017). Exploring the Dark Side of personality: Emotional awareness, empathy, and the Dark Triad traits in an Italian sample. *Current Psychology*. Advance online publication. doi:10.1007/s12144-017-9588-6

Shimotsukasa, T., & Oshio, A. (2016). Development and validation of the Japanese version of the Short Dark Triad (SD3-J): Comparing with the Japanese version of the Dark Triad Dirty Dozen. *Personality and Individual Differences*, 101, 514. doi:10.1016/j.paid.2016.05.295

Storvoll, E. E., & Wichstrøm, L. (2003). Gender differences in changes in and stability of conduct problems from early adolescence to early adulthood. *Journal of Adolescence*, 26(4), 413–429. doi:10.1016/S0140-1971(03)00028-9

Tamura, A., Oshio, A., Tanaka, K., Masui, K., & Jonason, P. K. (2015). Development, reliability, and validity of the Japanese version of the Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-J). *The Japanese Journal of Personality*, 24, 26–37. doi:10.2132/personality.24.26

Visser, B. A., Pozzebon, J. A., & Reina-Tamayo, A. M. (2014). Status-driven risk taking: Another “dark” personality? *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, 46, 485–496. doi:10.1037/a0034163

Willoughby, M. T., Waschburschm D. A., Moore, G. A. & Propper, C. B. (2011). Using the ASEBA to screen for callous unemotional traits in early childhood: Factor structure, temporal stability, and utility. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 33, 19-30. doi:10.1007/s10862-010-9195-4

Wright, J. P., Morgan, M. A., Almeida, P. R., Almosaed, N. F., Moghrabi, S. S., & Bashatah, F. S. (2017). Malevolent forces: Self-Control, the Dark Triad, and crime. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 15, 191–215. doi:10.1177/1541204016667995